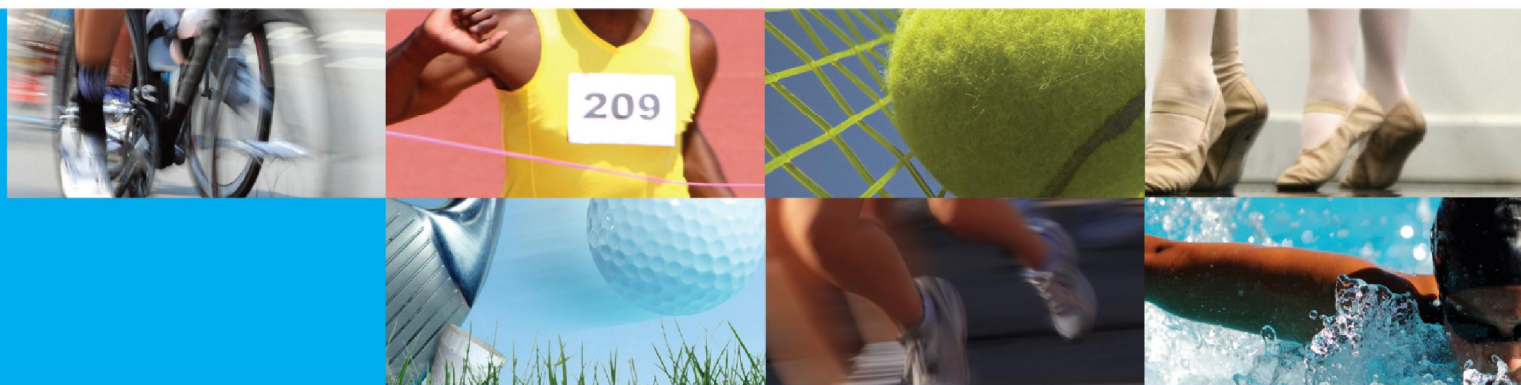

Veelbetekende kansen

Een kwalitatief onderzoek naar de bijdrage van het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds door de ogen van kinderen.

Jan-Willem van der Roest

Vera Scholten

Agnes Elling

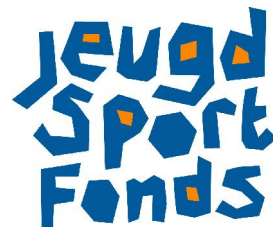
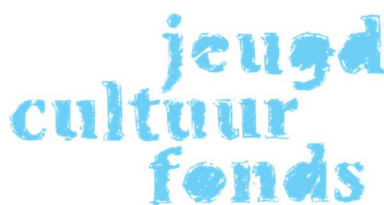
Veelbetekende kansen

Een kwalitatief onderzoek naar de bijdrage van het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds door de ogen van kinderen.

in opdracht van het Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds

De totstandkoming van dit rapport is mede mogelijk gemaakt door de Rabobank Foundation, partner van Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds.

Jan-Willem van der Roest, Vera Scholten, Agnes Elling

Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | I www.mulierinstituut.nl
E info@mulierinstituut.nl | T @mulierinstituut*

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Sport- en cultuurdeelname van kinderen in armoede	10
Achterblijvende deelname: risicofactoren	10
De bijdrage van sport en cultuur aan de ontwikkeling van kinderen in armoede	11
Perspectief van kinderen en jongeren	11
1.3 Leeswijzer	12
2. Doelstelling	13
3. Methode	15
3.1 Interviewhandleiding	15
3.2 Interviews	16
4. Resultaten	17
4.1 Beschrijving achtergrond kinderen	17
Thuis	17
Thuis voelen op de vereniging	19
4.2 Verschil in enthousiasme en betekenis	19
Veel enthousiasme en betekenis	20
Vooral veel enthousiasme	22
Weinig enthousiasme, klein deel van leven	23
4.3 Bijdrage sport- en cultuurlidmaatschap aan ontwikkeling	25
Bijdrage lidmaatschap aan fysieke ontwikkeling	25
Psychosociale ontwikkeling	25
Sociale omgang en identiteit	26
Samenwerken en zelfreflectie	27
Weerbaarder	28
Uitlaatklep	28
Doorzetten	29
Sportieve en culturele ontwikkeling	30
5. Conclusie	35
Aanbevelingen	37
Literatuur	39
Bijlage I Interviewhandleiding	41
Bijlage II Gebruikte illustraties bij interviews	43

Samenvatting

Het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds bieden kinderen in gezinnen die leven rond het bestaansminimum de kans om aan sportieve of culturele activiteiten deel te nemen. Sinds 1999 zijn deze fondsen actief om de contributie van de sportvereniging of de culturele instelling te betalen, wanneer hun ouders of verzorgers dat niet kunnen. Dit onderzoek biedt inzicht in de bijdrage die de sport- of cultuurdeelname heeft aan de ontwikkeling van kinderen. We hebben hiervoor 23 kinderen geïnterviewd en hen gevraagd naar de wijze waarop zij hun sport- of cultuurdeelname beleven. Door gebruik te maken van de narratieve onderzoeksmethode, komt het eigen perspectief van het kind en de betekenissen die het geeft aan het eigen levensverhaal naar voren. Hierbij hebben we kinderen plaatjes voorgelegd om te vertellen over zichzelf, hun thuissituatie, school, vrije tijd en hun sport- of cultuurdeelname. Dankzij deze methode hebben we kinderen op een natuurlijke manier over hun ervaringen laten vertellen.

In het onderzoek komen enkele belangrijke thema's aan de orde, die duidelijk maken hoe de geïnterviewde kinderen hun leven ervaren en welke rol sport of cultuur hierbij inneemt. De kinderen benoemen niet expliciet dat er weinig geld is of dat zij hierdoor in een moeilijke situatie verkeren. Dat er weinig geld is, komt in de interviews tot uitdrukking doordat de kinderen in een klein of rommelig huis wonen, of dat de kinderen geen eigen kamer hebben. Sommige kinderen hebben bovendien een moeilijke thuissituatie, waar problemen zich opstapelen. Ze zijn bijvoorbeeld naar Nederland gevlucht, in een pleeggezin geplaatst of hebben gescheiden ouders. De sport- of cultuurdeelname kan in dat geval als uitlaatklep dienen. Ze kunnen hun emoties kwijt en vinden rust en afleiding in de sport en cultuur. In het geval van passieve ouders kan dit voor een kind extra veel betekenen.

Alle kinderen geven aan dat sport of cultuur in hun beleving aan zelfontplooiing bijdraagt. Het sport- of cultuurlidmaatschap zorgt ervoor dat kinderen zich niet vervelen en spoort hen aan om door te zetten en doelen te stellen. Ze leren dat ze goed moeten oefenen voordat ze op een instrument een lied goed kunnen spelen en dat ze moeten trainen om op sportwedstrijden goed te kunnen presteren. Bij vechten en verdedigingssporten zien we dat kinderen dankzij de sport weerbaarder worden. Ze leren zichzelf te verdedigen en op de ander te anticiperen. Tevens kunnen hun leraren als rolmodellen dienen. Vooral kinderen die gepest zijn of een moeilijke of onveilige thuissituatie hebben (gehad), kunnen veel baat hebben bij deze sporten.

Sport en cultuur bieden kinderen een toekomstperspectief. Net als veel andere kinderen, willen kinderen die dankzij het Jeugdsportfonds of het Jeugdcultuurfonds aan sport of cultuur kunnen deelnemen, later van hun hobby hun beroep maken. Dankzij de beide fondsen kunnen zij blijven dromen van een toekomst als profvoetballer of professioneel danser. De kansen die het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds aan deze kinderen bieden, betekenen veel voor hen.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds helpen kinderen hun dromen te verwezenlijken. Vanaf de oprichting in 1999 heeft het Jeugdsportfonds meer dan 215.000 kinderen geholpen met een lidmaatschap bij een sportvereniging en (soms) een bijdrage in de kosten voor sportattributen. Het Jeugdcultuurfonds bestaat sinds 2009 en heeft sinds de oprichting 25.000 kinderen voorzien van de mogelijkheid tot deelname aan actieve kunstbeoefening en lessen op kunst en cultuurgebied. In de afgelopen jaren is, mede door de inzet van het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds, meer maatschappelijke aandacht voor de bijdrage die sport en cultuur kunnen hebben voor kinderen in gezinnen die leven rond het bestaansminimum (Jeugdsportfonds, 2014). Zo werd in het laatste regeerakkoord aandacht besteed aan de activiteiten van het Jeugdsportfonds en sluiten steeds meer gemeenten zich bij beide fondsen aan. In de Troonrede van 2016 besteedde de regering, bij monde van de Koning, ook aandacht aan kinderen in gezinnen die leven rond het bestaansminimum: “Het is belangrijk dat kinderen die dreigen op te groeien in armoede deel kunnen nemen aan schoolreisjes, lid kunnen worden van een sportclub en de mogelijkheid krijgen op muziekles te gaan” (Troonrede, 2016).

Met het toegenomen aantal kinderen dat via het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds aan sport- of cultuuractiviteiten deelneemt en de toename van armoede in ons land (SCP & CBS, 2014), stijgt de interesse in de werkzaamheden van beide fondsen. Vragen over de bijdrage van sport- of cultuurdeelname aan de sociale, psychische, sportieve en culturele ontwikkeling van kinderen staan hierbij centraal. Er is in het verleden al veel onderzoek geweest naar de ontwikkeling van kinderen, waarbij zowel de invloed van sport en bewegen als de invloed van cultuurparticipatie zijn meegenomen. Tot op heden is er echter geen wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd naar de ervaringen die kinderen zelf hebben met het lidmaatschap dat zij dankzij het Jeugdsportfonds of het Jeugdcultuurfonds hebben kunnen aangaan.

Dit onderzoek biedt inzicht in de bijdrage die lidmaatschap in een sportvereniging of culturele instelling kan hebben voor kinderen in gezinnen die rond de armoedegrens leven. Op dit moment is bekend dat ruim elf procent van de kinderen in Nederland in een gezin leeft waarin onvoldoende geld is om te participeren in sportieve of culturele activiteiten in verenigingsverband (Reijgersberg & Van der Poel, 2014). Aan de hand van interviews met kinderen, wordt in dit onderzoek hun eigen verhaal verteld.

Door vanuit het perspectief van de kinderen zelf te kijken naar sport of cultuur, wordt duidelijker wat de bijdrage is van deelname aan deze activiteiten aan de ontwikkeling van het kind. Echter, door dit perspectief te hanteren kunnen ook de ervaren obstakels of moeilijkheden rond het lidmaatschap worden onderscheiden. Dankzij deze inzichten kan de dienstverlening van het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds verder worden ontwikkeld, maar de inzichten bieden ook aanknopingspunten om beleid voor sociale integratie van kinderen uit gezinnen onder of rond de armoedegrens verder vorm te geven. Deze aanknopingspunten kunnen zowel een bijdrage leveren aan de sport- en cultuurwereld als aan het bredere beleid ten aanzien van kinderen in deze gezinnen.

1.2 Sport- en cultuurdeelname van kinderen in armoede

In 2014 leefde ongeveer twaalf procent van de kinderen tot 12 jaar en negen procent van de kinderen in de middelbareschoollleeftijd (13-18 jaar) in armoede. Kinderen leven daarmee vaker dan volwassenen in armoede (Hoff & Wildeboer Schut, 2016). In totaal leven ongeveer 423.000 (één op de negen) kinderen in Nederland in armoede (Jeugdsportfonds, 2016). De deelname aan sportieve en culturele activiteiten is voor deze groep daarmee minder vanzelfsprekend, omdat juist dit soort uitgaven niet tot de eerste levensbehoefte kunnen worden gerekend. Toch zijn ze voor veel mensen voor de sociale participatie van groot belang (Vrooman & Wildeboer Schut, 2013). Vooral voor kinderen is deelname aan sport en cultuur van belang, omdat deze activiteiten worden gezien als belangrijk deel van de opvoeding van kinderen. Reijgersberg & Van der Poel (2014) zetten in hun verkenning naar het belang van sporten voor kinderen in armoede uiteen waarom kinderen baat hebben bij deze deelname. Hiervoor gebruiken zij de theorie van Bourdieu (1986; 1989). Ook laten zij aan de hand van deze theorie zien waarom het niet beschikbaar hebben van financiële middelen niet de enige reden is van een achterblijvende deelname onder deze groep kinderen.

Achterblijvende deelname: risicofactoren

Naast de financiële beperkingen die opgroeien in armoede met zich meebrengt, vormen andere aspecten ook risicofactoren voor de sport- of cultuurdeelname van deze groep kinderen. Ruim een derde van de kinderen die deelnamen aan een onderzoek van het Verweij-Jonker Instituut (Steketee et al., 2011) gaf aan dat het uitblijven van leuke dingen zoals sport of hobby's de belangrijkste uitingsvorm van armoede in hun gezin was. Inkomen blijkt dan ook een belangrijke voorspeller voor verminderde deelname aan sport en cultuur, hoewel voor cultuurdeelname de verschillen beperkt zijn (Jehoel-Gijsbers, 2009; Van den Broek & Tiessen-Raaphorst, 2016). Promotieonderzoek van de Vlaamse onderzoekster Vandermeerschen (2016) laat bovendien zien dat sociale ongelijkheid met betrekking tot sportdeelname toeneemt.

Naast de financiële beperkingen die een lidmaatschap binnen sport of cultuur in de weg staan, zijn er vaak meerdere factoren die hierbij een rol spelen. Aan de hand van de theorie van Bourdieu (1986; 1989) laten Reijgersberg en Van der Poel (2014) zien dat persoonlijke factoren, zoals een laag opleidingsniveau en slechte taalbeheersing (bij migranten) ook een rol spelen in de kans op sociale uitsluiting van kinderen. Ook gevoelens van schaamte en minderwaardigheid kunnen redenen zijn om niet deel te nemen (Vandermeerschen, 2016).

Naast de financiële en persoonlijke problematiek wijzen Reijgersberg en Van der Poel (2014) op het mogelijk ontbreken van een voorbeeldfunctie voor kinderen bij sport- of cultuurdeelname. Kinderen die in hun omgeving nauwelijks in aanraking komen met mensen die wel deelnemen aan sport of cultuur, zijn minder geneigd om deel te nemen (cf. Roest, Lokhorst & Vrooman, 2010). Naast het ontbreken van een sportief of cultureel 'rolmodel', zijn kinderen in gezinnen die leven rond het bestaansminimum ook minder bekend met de geldende normen en gedragingen binnen een sportvereniging of culturele instelling. Ook het onderzoek van Vandermeerschen (2016) toont aan dat er een kloof bestaat tussen sportverenigingen en gezinnen met lage inkomens.

De bijdrage van sport en cultuur aan de ontwikkeling van kinderen in armoede

De geldende normen en waarden bij sportverenigingen en culturele instellingen kunnen, wanneer kinderen eenmaal deelnemen, ook zorgen voor een positieve ontwikkeling van kinderen. Binnen deze verbanden leren zij de normen en waarden die binnen de maatschappij gelden (Sieckelink, 2009). Donnely en Coakley (2002) waarschuwen echter ook voor de stimulering van ongewenst gedrag in de sport, zoals pesten, vals spelen en agressie. De trainer of sportleider lijkt een cruciale rol te spelen in het bijbrengen van bepaalde vaardigheden en het garant staan voor een veilig sportklimaat (cf. Jacobs & Diekstra, 2009). Vooral bij vechtsporten is de trainer van groot belang. Hij of zij kan een veilige omgeving creëren en fungeren als rolmodel voor kinderen. Wanneer dit gebeurt kan vechtsport bijdragen aan de psychosociale ontwikkeling van kinderen, zeker wanneer zij tot maatschappelijk kwetsbare groepen behoren. Genoemde effecten zijn het vergroten van het zelfvertrouwen en het leren van discipline en samenwerking (Elling & Wisse, 2010). Sporten in teamverband zou juist weer kunnen bijdragen aan de sociale ontwikkeling van kinderen, omdat zij leren werken aan een gezamenlijk doel (Reijgersberg & Van der Poel, 2014).

Ook voor cultuurdeelname zijn de voordelen voor de ontwikkeling van kinderen ruimschoots bekend. Vooral op het gebied van cognitieve ontwikkeling is veel onderzoek gedaan naar wat cultuur kan bijdragen, bijvoorbeeld gerelateerd aan schoolprestaties. De Amerikaanse onderzoeker Catterall (2012) deed literatuuronderzoek naar vier longitudinale onderzoeken op het gebied van kunst- en cultuurbeoefening onder jongeren met een lage sociaaleconomische achtergrond. Hij concludeerde dat er relaties bestaan tussen deze beoefening, schoolprestaties en maatschappelijke betrokkenheid. Daarnaast liet hij zien dat extracurriculaire activiteiten kunnen bijdragen aan het verkleinen van de kloof in schoolprestaties tussen groepen met een lage sociaaleconomische achtergrond en hun leeftijdgenoten met een hoge sociaaleconomische achtergrond.

Asante en De Jong (2015) tonen in hun overzichtsstudie dat culturele en kunstzinnige activiteiten onder andere kunnen bijdragen aan concentratie en werkgeheugen, emotionele intelligentie en het verwerken van negatieve ervaringen. Hierbij halen zij ook de studie van Mieras (2010) aan. Zijn literatuurstudie van een aantal Britse en Amerikaanse kinderen laat zien dat muziek en muzikale training kunnen helpen in de hersenontwikkeling en de integratie van auditieve, visuele, motorische en emotionele prikkels. Hierdoor kunnen kinderen zich beter ontwikkelen en scoren zij waarschijnlijk beter op school. Hetzelfde geldt voor creatief schrijven. Dankzij deze activiteit kunnen kinderen negatieve ervaringen verwerken en dit draagt bovendien bij aan hun identiteitsvorming.

Perspectief van kinderen en jongeren

Hoewel de voorbeelden van positieve bijdragen van sport en cultuur voor kinderen legio zijn en ook het effect van deze activiteiten voor kwetsbare jongeren voldoende onderzocht lijkt, ontbreekt in de literatuur grotendeels het perspectief van de kinderen en jongeren zelf. In de publicatie van Steketee et al. (2011) komen kinderen wél aan het woord, hetgeen interessante inzichten oplevert over hoe zij armoede beleven. Zo geeft 30 procent van de kinderen/jongeren aan dat zij zich iedere dag zorgen maken over het feit dat er thuis weinig geld te besteden is en 61 procent geeft te kennen het erg te vinden dat er niet veel geld is. Door het gebruik van interviews, wordt bovendien de betekenis van armoede voor kinderen en jongeren zichtbaar. Zo wordt bijvoorbeeld duidelijk dat vooral de onzekerheid over de beschikbaarheid van geld en de spanningen hierover binnen een gezin de kinderen en jongeren parten speelt. Ook wordt duidelijk dat veel kinderen en jongeren aangeven dat als er wel

weer meer geld beschikbaar komt, zij dit vooral zouden uitgeven aan kleding kopen, uitstapjes en aan sport en hobby's uitoefenen (Steketee et al., 2011, p. 17). Het is daarom interessant om te zien welke betekenis de deelname aan sport en cultuur heeft voor deze kinderen en jongeren, gezien vanuit hun eigen perspectief.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op de doelstelling van het onderzoek en wordt de vraagstelling naar voren gebracht. In hoofdstuk 3 wordt de methode beschreven. De resultaten van het onderzoek zijn beschreven in hoofdstuk 4: in dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op de achtergrond van de kinderen uit gezinnen rond de armoedegrens. Bij de resultaten komt de bijdrage van het lidmaatschap aan de psychosociale, sportieve, culturele of andersoortige ontwikkeling van kinderen uit gezinnen rond de armoedegrens aan bod. Dit hoofdstuk volgt de betekenissen die kinderen zelf geven. In het laatste hoofdstuk (hoofdstuk 5) worden de belangrijkste conclusies op een rij gezet en wordt een aantal aanbevelingen gedaan aan het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds om de dienstverlening beter te laten aansluiten op de kinderen en jongeren.

2. Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te verschaffen in de bijdrage die lidmaatschap binnen de sportsector en deelname aan lessen op kunst en cultuurgebied heeft (gehad) aan de zelf ervaren sociale, psychische, sportieve en culturele ontwikkeling van kinderen uit gezinnen die leven rond de armoedegrens. Om te achterhalen wat deze bijdrage is, maken wij gebruik van kwalitatief onderzoek naar de levenservaringen van kinderen en jongeren die met hulp van het Jeugdsportfonds of het Jeugdcultuurfonds een lidmaatschap hebben kunnen aangaan bij een sportvereniging of culturele instelling. De volgende twee onderzoeksvragen staan hierbij centraal:

1. Wat zijn de ervaringen van kinderen en jongeren uit gezinnen rond de armoedegrens met het lidmaatschap van een vereniging of instelling dat mogelijk is gemaakt door het Jeugdsportfonds of het Jeugdcultuurfonds?
2. Welke bijdrage heeft het lidmaatschap van een vereniging of instelling aan de sociale, psychische, sportieve, culturele of andersoortige ontwikkeling van kinderen en jongeren uit gezinnen onder of rond de armoedegrens?

Door het perspectief van kinderen te gebruiken, krijgen we meer zicht op de betekenis van sport en cultuur voor kinderen uit gezinnen die leven rond het bestaansminimum. Sport en cultuur zijn voor veel kinderen een belangrijk onderdeel van hun dagelijkse leven. Maar hoe is dat eigenlijk voor kinderen die voor hun lidmaatschap worden voorzien van een bijdrage door het Jeugdsportfonds of het Jeugdcultuurfonds? Sport en cultuur kunnen een verbindende werking hebben, maar kunnen ook verschillen tussen kinderen naar voren brengen en deze vergroten. Deze benadering draagt bij aan meer inzicht in de identiteit van het kind en de rol die het sport- of cultuurlidmaatschap hierbij speelt. De manier waarop kinderen zichzelf en hun omgeving definiëren is daarbij van groot belang. Hoe kijken zij aan tegen hun thuissituatie? Zijn de kinderen zich bewust van de moeilijke situatie waarin hun gezin zich bevindt en wat doet dat met de manier waarop zij tegen de wereld aankijken? Welke mogelijkheden zien zij voor zichzelf weggelegd en wat willen zij eigenlijk worden? Interessant is de manier waarop kinderen zichzelf positioneren. In plaats van uit te gaan van de moeilijke situatie waarin kinderen zich mogelijk begeven, krijgt het geïnterviewde kind juist de ruimte om zelf mogelijkheden en onmogelijkheden in zijn of haar leven aan te geven.

3. Methode

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen zijn interviews afgenomen onder kinderen die sporten op een sportvereniging of deelnemen aan culturele activiteiten bij een culturele instelling via het Jeugdcultuurfonds of Jeugdsportfonds. Voorafgaand aan het interview hebben de ouders/verzorgers een toestemmingsverklaring getekend. Tijdens de interviews is gebruikgemaakt van de narratieve sociaalwetenschappelijke onderzoeksmethode. Bij de narratieve methode krijgt de geïnterviewde in het interview alle ruimte om zijn/haar eigen verhaal te vertellen. De interviewer probeert door middel van vragen het verhaal van de geïnterviewde duidelijk voor het voetlicht te brengen. In tegenstelling tot traditionele kwalitatieve interviews is hierbij geen vooraf bepaalde topiclijst gevolgd, maar wordt op het levensverhaal van de respondent ingegaan. Er is dus geen vaststaand interviewprotocol. De verhalen van de respondenten kennen over het algemeen een duidelijk opbouw waarin verleden, heden en toekomst van het levensverhaal wordt behandeld (zie bijvoorbeeld Kohler Riesmann, 2008). Met behulp van een interviewhandleiding en afbeeldingen hebben de interviewers zorg gedragen dat bepaalde onderwerpen aan bod zijn gekomen (zie bijlage I en bijlage II). In de interviews hebben we gemerkt dat vooral de jonge kinderen toch veel baat kunnen hebben bij de leidraad die wij hebben ontwikkeld. In de volgende alinea wordt de interviewhandleiding verder toegelicht.

3.1 Interviewhandleiding

De interviewhandleiding gaat eerst in op zelfomschrijvingen en identificaties. De identiteit van de respondent is daarbij van groot belang. Volgens Kohler Riesmann (2008) kunnen narratieve interviews er bij uitstek voor zorgen dat de identiteit van de geïnterviewde naar voren komt, omdat hij of zij zelf de kans krijgt deze te definiëren. Interessant hierbij is de manier waarop kinderen zichzelf positioneren. In plaats van uit te gaan van de moeilijke situatie waarin kinderen zich mogelijk begeven, krijgt het geïnterviewde kind juist de ruimte om zelf mogelijkheden en onmogelijkheden in zijn of haar leven aan te geven.

Aan het begin van het interview kregen de kinderen een afbeelding voorgelegd met een icoon van een jongen of meisje. Vervolgens werd hen gevraagd om wat over zichzelf te vertellen. Daarna kregen de kinderen vier afbeeldingen voorgelegd: een afbeelding over thuis, school, cultuur of sport, en vrije tijd. Aan kinderen werd gevraagd uit te leggen welke van die afbeeldingen het belangrijkste voor hen is en waarom. Het verdere interview vond plaats naar aanleiding van die afbeeldingen. De kinderen is naar hun thuissituatie gevraagd, zowel hun huidige thuissituatie als hun situatie voordat ze lid werden bij hun vereniging. Verder werden kinderen gevraagd naar activiteiten bij de vereniging. Beleven kinderen plezier aan de activiteiten in hun sport- of cultuurdeelname? Welke rol speelt het groepsproces met andere kinderen voor de geïnterviewde en welke rol nemen zij zelf in de groep in? Hoe kijken zij aan tegen de trainers/coaches/dirigenten en andere leidinggevendenden bij verenigingen? Tot slot is aan bod gekomen hoe kinderen zelf tegen hun persoonlijke ontwikkeling tot op heden aankijken en wat hun verwachtingen zijn ten aanzien van de toekomst. Welke dromen hebben zij en kan het verenigingslidmaatschap bijdragen aan het verwezenlijken van deze dromen? Maar ook: hoe verhoudt hun verenigingslidmaatschap zich tot hun dagelijkse schoolwerkzaamheden?

3.2 Interviews

De interviews vonden plaats bij het kind thuis, soms in aanwezigheid van de ouders/verzorgers of een intermediair van het Jeugdsportfonds. We hebben bewust gekozen om de interviews bij het kind thuis plaats te laten vinden, omdat dit meestal een voor het kind vertrouwde omgeving is. Met toestemming van het kind en de ouder/verzorger zijn de interviews opgenomen. Voor de analyse zijn de interviews letterlijk uitgewerkt, om zo dicht mogelijk bij het narratief van de respondent te kunnen blijven. De analyse vond zowel thematisch als narratief plaats.

In totaal zijn 23 kinderen tussen de 5 en 16 jaar geïnterviewd, waarvan 15 kinderen een sportlidmaatschap via het Jeugdsportfonds en 8 kinderen een cultureel lidmaatschap via het Jeugdcultuurfonds hebben gekregen. Onder de kinderen zijn negen jongens en veertien meisjes. Een gedeelte van de kinderen komt uit middelgrote plaatsen en de meesten uit kleinere plaatsen. De interviews duurden gemiddeld 40 minuten en bij een kwart van de interviews waren de ouders/verzorgers aanwezig. Er zijn maar enkele ouders/verzorgers die aanvullingen gaven bij de interviews. De meesten hielden zich afzijdig. Bij één interview was de intermediair ook aanwezig. Deze intermediair wilde er zelf graag bij zijn in verband met de psychische staat van de betreffende ouder.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de interviews omschreven. Hierbij wordt eerst de achtergrond van de kinderen beschreven. Daarna wordt ingegaan op de betekenis van een sport- of cultuurlidmaatschap en de bijdrage van het lidmaatschap aan de psychosociale, sportieve en culturele ontwikkeling van kinderen.

4.1 Beschrijving achtergrond kinderen

Thuis

Tijdens de interviews kwam het onderwerp ‘thuis’ uitgebreid aan bod. Hierbij is besproken waar en wanneer de kinderen zich ergens thuis voelen. In hun eigen huis, maar vaak ook op de vereniging voelen de kinderen zich thuis. Zij voelen zich ergens thuis als ze vertrouwd zijn met de omgeving en bekend zijn met de personen die daar komen. Wanneer de kinderen thuis zijn, geeft hen dat een fijn gevoel.

“Thuis is gewoon fijn. Als je nooit een thuis hebt dan is het ook niet fijn.” Jongen, 13 jaar, voetbal

Uit de gesprekken blijkt dat ‘thuis’ voor de kinderen verschillende betekenissen heeft. Een deel van de kinderen bevindt zich in een lastige of zelfs problematische thuissituatie. Ze zijn bijvoorbeeld naar Nederland gevlucht, in een pleeggezin geplaatst of hebben gescheiden ouders. Daarnaast hebben hun ouders soms psychische problemen. Deze kinderen hebben een thuis nodig om zich veilig te voelen en zichzelf te kunnen zijn. Zij kunnen de omgeving buiten hun eigen thuis als onveilig ervaren.

Een lastige thuissituatie komt onder andere bij een aantal pleegkinderen voor. Voor deze kinderen is thuis veranderd. Sommigen zijn bij andere pleegkinderen geplaatst, waar ze niet altijd even goed mee op kunnen schieten. Zo geeft een pleegkind aan dat hij een agressief broertje heeft en dat hij dat moeilijk vindt. Een ander pleegkind geeft aan gepest te worden omdat ze een pleegkind is. Ook heeft dit meisje vanwege haar geschiedenis een hechtingsstoornis. Voor haar heeft het begrip thuis een hele bijzondere betekenis.

“Thuis kan ik mezelf zijn en daar heb je geen kinderen die je de hele tijd uitschelden of zo, ik word vaak uitgescholden omdat ik een andere huidskleur heb of omdat ik anders ben dan anderen, omdat ik een pleegkind ben. Dan wordt er ook vaak gezegd: 'Haha, jij bent een pleegkind en je vader en moeder zijn dom.' Ik ben er vaak mee geraakt, dan ben ik een tijdje aan mezelf gaan twijfelen en dat was niet de bedoeling. Ik ben toen ook weg gaan lopen van huis en zo en toen heb ik daar straf voor gekregen. Dan weet ik ook wel dat ze van me houden, want als mensen niet van je houden dan zouden ze je ook niet gaan zoeken als je weg bent. Dan zouden ze niet sorry zeggen als je ruzie hebt gehad. Dat weet ik en dat vind ik ook wel fijn. (...) En op deze school waar ik nu zit, daar zijn ook kinderen die het voor je opnemen en ik heb het ook vaak voor andere kinderen opgenomen op die school, dus dan weten ze 'oké, die heeft het voor ons opgenomen, misschien kunnen we iets terug doen'. Als ik dan gepest werd, dan namen zij het voor me op. Dat was wel fijn want dan wist ik wel, ik heb ook nog mensen en vrienden die mij helpen willen.” Meisje, 12 jaar, atletiek

Een ander meisje vertelt dat haar ouders gescheiden zijn en zij dit jammer vindt. Er zijn door de scheiding allerlei dingen in haar thuissituatie veranderd. In plaats van één thuis zijn er ineens twee plekken die als thuis worden gezien. Het kind pendelt tussen die twee plaatsen, waar verschillende regels zijn.

“Mijn ouders zijn gescheiden sinds toen ik 9 was. Voor mij is het altijd zo geweest dat ik tassen in moest pakken en dan naar mama toe of naar papa. Altijd hectisch en zo. Dus na de vakantie, als school weer begint, hebben we een nieuw rooster voor mij dat ik bij mama blijf omdat ik mij daar het beste op school kan concentreren. Papa is wat makkelijker en zo, mama is wat strenger. Mijn telefoon is de grootste afleiding die ik heb, die moet beneden bij mama blijven. (...) Ik vind het alleen jammer, gewoon vervelend, dat mama en papa gescheiden zijn. Dat ik steeds heen en weer moet, of aanpassen aan de regels. Mama en papa hebben andere regels.” Meisje, tennis, 15 jaar

Enkele kinderen zijn met hun ouders gevlucht uit landen zoals Syrië, Afghanistan of Rwanda. Deze kinderen zijn nu één of meerdere jaren in Nederland en kunnen via het Jeugdsportfonds sporten of via het Jeugdcultuurfonds een instrument spelen. Deze kinderen hadden eerst een (t)huis in hun geboorteland en sinds zij in Nederland wonen, hebben zij daar ook een (t)huis. Voor deze kinderen is dus veel in de thuissituatie veranderd. Uit de verhalen van sommige kinderen blijkt dat ze bij thuis ook denken aan hun geboorteland, zoals de jongen in de volgende quote. Hij woont nu twee jaar in Nederland.

“Ik voel me thuis als ik op de computer bij de bibliotheek wil, als ik daar aan het spelen ben. Vroeger in Syrië had ik ook een computer en daar speelde ik hetzelfde spel dus dan voel ik me thuis.” Jongen, 13 jaar, voetbal

Een kanttekening bij de kinderen die gevlucht zijn uit een ander land is dat deze kinderen de Nederlandse taal niet als moedertaal hebben, waardoor zij vaak meer moeite hebben om zich uit te drukken.

Een lastige thuissituatie kan ook door een gebrek aan geld ontstaan. In de interviews benoemen de kinderen niet expliciet dat er weinig geld is of dat zij vanwege weinig geld in een lastige (thuis)situatie verkeren. De kinderen hebben niet de indruk dat zij leven rond de armoedegrens. Er zijn wel enkele dingen die zij minder leuk vinden aan de situatie waarin zij zitten. Ze vinden bijvoorbeeld hun kamer klein of het huis klein, of vinden het jammer dat ze hun kamer moeten delen met een broertje of zusje.

“Ik wil een grotere kamer, ik heb nu best wel een kleine kamer. Mijn kamer is heel vaak rommelig, als ik dan ga opruimen is alles vol. Als ik een gewone kamer had, dan kon ik gewoon rustig lopen in mijn kamer.” Meisje, 14 jaar, voetbal

Daarnaast benoemen kinderen ook dat het huis rommelig of slecht onderhouden is.

“Er zitten daar heel veel scheuren bij de hoeken. En er zitten heel veel spinnen in de badkamer en laatst bij het raamkozijn in de gang.” Meisje, 8 jaar, dansen

Verder mogen de meeste kinderen maar bij één sport- of cultuurvereniging lid zijn. Uit de interviews blijkt dat veel kinderen een brede interesse hebben voor sport en cultuur. Zij willen ook andere sporten of instrumenten ontdekken. Van hun ouders mogen ze dan vaak één sport of instrument per keer

proberen. Enkele kinderen mogen op twee sporten tegelijk. Vaak komt terug dat geld hierbij een beperkende factor is. Uit bovengenoemde voorbeelden blijkt impliciet dat er sprake is van weinig geld en dat de armoede gevolgen heeft voor de situatie van het kind. Dat de kinderen dit niet expliciet benoemen, kan komen doordat ze dit een moeilijk onderwerp vinden om over te praten of omdat ze dit anders ervaren.

Een aantal kinderen vertelde dat ze op school naar een lager niveau gaan. Een onstabiele of veranderde thuissituatie kan hieraan hebben bijgedragen, zoals een scheiding van de ouders, een verandering van pleeggezin of het vluchten naar een ander land.

Thuis voelen op de vereniging

Uit bijna alle verhalen van de kinderen blijkt dat zij zich thuis voelen op de sport- of cultuurvereniging. Ze komen minimaal wekelijks op de vereniging, waardoor deze plek vertrouwd voelt en het kind zich ook onderdeel voelt van de vereniging. Wanneer de andere kinderen en de docent als aardig worden gezien, voelen kinderen zich eerder op de vereniging thuis. Hierbij speelt gewenning een rol, maar ook het sociale aspect (de personen).

“Ik voel me er niet thuis, want het is geen thuis. Maar ik voel me er wel welkom. Je voelt je niet alsof iedereen je haat en niemand je iets gunt.” Jongen, 12 jaar, voetbal

Wanneer de thuissituatie instabiel of onveilig is, kan het thuis voelen op de vereniging extra veel voor een kind betekenen. Andersom kan een moeilijke thuissituatie het begrip ‘thuis’ ook een andere lading geven. Wanneer ‘thuis’ immers al een aantal keer is veranderd, of de thuissituatie onveilig is, dan kan dit hechtingsproblematiek opleveren, die zich ook naar de vereniging vertaalt. Andersom kan de vereniging juist ook een substituuut betekenen voor kinderen in lastige thuissituaties.

Uit de interviews blijkt dus dat kinderen verschillende betekenissen geven aan de thuissituatie en aan thuis voelen. Voor het ene kind speelt thuis een veel grotere rol dan voor een ander kind. Dit heeft te maken met wat de kinderen hebben meegemaakt en hoe zij hun omgeving ervaren.

4.2 Verschil in enthousiasme en betekenis

Wat betreft enthousiasme en de betekenis van het sport- of cultuurlidmaatschap zijn in grote lijnen drie soorten verhalen terug te zien: (1) kinderen die erg enthousiast zijn over hun sport- of cultuurlidmaatschap en aangeven dat sport/cultuur veel voor hen betekent, (2) kinderen die behoorlijk enthousiast zijn over hun sport- of cultuurlidmaatschap, maar moeilijk kunnen aangeven wat het voor hen betekent en (3) kinderen die weinig enthousiasme tonen wanneer ze praten over hun sport- of cultuurlidmaatschap, maar wel aangeven dat het sport- of cultuurlidmaatschap wat met hen doet. Deze drie soorten verhalen worden achtereenvolgens verder toegelicht.

Veel enthousiasme en betekenis

Een grote groep geïnterviewde kinderen praat met erg veel enthousiasme over hun sport- of cultuurlidmaatschap en geeft aan dat het lidmaatschap veel voor hen betekent. Deze kinderen zijn twaalf jaar of ouder en kunnen goed omschrijven wat en waarom het lidmaatschap veel voor hen betekent. Uit hun verhalen blijkt dat sport of cultuur een belangrijk deel van hun leven is. Alle kinderen vinden het erg leuk om aan sport of cultuur te doen en veel kinderen gebruiken sport/cultuur ook als uitlaatklep. Hieronder zijn twee portretten geschetst van kinderen die erg enthousiast zijn over hun sport- of cultuurlidmaatschap en uitleggen dat het lidmaatschap veel voor hen betekent.

Portret van Iris die via het Jeugdcultuurfonds danst (16 jaar)

Iris woont samen met haar moeder, vader en broertje van 11 jaar in het zuiden van Nederland en gaat naar de vierde klas van de havo. Ze is van Nederlandse afkomst. Tien jaar lang heeft Iris via het Jeugdcultuurfonds op dansen gezeten. Twee keer per week ging ze dansen. Helaas moest ze in februari 2016 stoppen met dansen vanwege een gescheurde hamstring. Sindsdien is ze bezig met fitness om haar spieren sterker te maken en hopelijk over een jaar weer te kunnen dansen. Wanneer Iris de vier plaatjes (over thuis, school, cultuur en vrije tijd) krijgt voorgelegd, vertelt ze dat school en sport het belangrijkste voor haar zijn. School is belangrijk voor haar, voor een goede toekomst en goede baan. Maar dansen vindt ze ook erg belangrijk: *“Ik kan alles kwijt in sport, mijn agressie, verdriet, blijdschap. Die tien jaar dansen is echt mijn leven geweest, ik ging er met plezier naartoe, het is een deel van mijn leven. Ik mis het ook echt.”* Uit haar enthousiasme maak ik op dat ze erg veel plezier had in het dansen. Ze geeft aan dat als ze niet begonnen was met dansen, sport vermoedelijk op de laatste plaats zou komen. Het dansen was als een uitlaatklep voor Iris en heeft daardoor een grotere betekenis gekregen. *“Ik had een trainster die mij begreep en een hele leuke groep. Ik kon die agressie en woede eruit gooien. Dat is de reden waarom sport zo belangrijk voor mij is geworden.”* Deze uitlaatklep is erg belangrijk voor haar. Toen ze was gestopt met dansen en nog niet fitnesste, ging ze haar emoties opkroppen. *“Dan kun je die [emoties] niet meer kwijt en kan ik mij niet meer zo goed concentreren want het spookt te veel door mijn hoofd. Dan merk je wel echt dat je geen sport meer hebt.”* Ze vertelt dat ze veel plezier had in het dansen en dat ze zich daar helemaal thuis voelde. *“Ik kende de sportzaal van binnen tot buiten. Ik was er maar drie uur per week, maar het was wel echt een fijn gevoel om daar te zijn.”* Door het sporten heeft Iris geleerd ergens naar toe te werken. Het biedt haar een perspectief. *“In december is dan het eerste toernooi en kun je eindelijk laten zien waar je al die tijd voor getraind hebt. Dat voelt dan echt goed. Als je de punten ziet die je hebt behaald als je goed gedanst hebt, dat voelt dan echt goed en dan denk je echt bij jezelf: hier doe ik het voor.”* Verder vertelt ze dat ze heeft geleerd om niet op te geven en te blijven lachen. Dit gebruikt ze ook buiten sport. *“Door het dansen heb ik geleerd om nooit op te geven. Door blijven gaan, niet achterom kijken, altijd blijven lachen. Ons motto was: zet ‘m op, blijven lachen. Dat is ons altijd aangeleerd, niet laten zien als er iets fout is gegaan. Dat heb ik ook in mijn echte leven meegenomen, als er iets fout gaat, altijd blijven lachen en niet laten zien dat het je pijn heeft gedaan.”* Op sociaal gebied heeft het lidmaatschap ook bijgedragen. *“Ik heb meer contacten gekregen. Tijdens het dansen heb ik andere kinderen ontmoet die nu mijn vriendinnen zijn.”* Tot slot denkt Iris dat ze door het sporten ook meer kans heeft op een goede baan. *“Als je niet sport en je eet veel, dan word je dikker en minder snel aangenomen op een baan omdat je minder kunt en eerder moe bent.”*

Portret van Erik die via het Jeugdsportfonds op karate zit (12 jaar)

Samen met zijn ouders woont Erik in het midden van Nederland. Hij is van Nederlandse afkomst en gaat naar de eerste klas van het vmbo. Erik vertelt dat hij helemaal gek is van voetballen, maar dat dat helaas niet meer kan omdat hij zwakke enkels heeft. Tijdens het survivallen is hij van drie meter hoog naar beneden gevallen en heeft hij zijn enkels gebroken. Sinds twee jaar zit hij op karate. Wanneer Erik de vier plaatjes (over thuis, school, sport en vrije tijd) krijgt voorgelegd, vertelt hij dat sport het belangrijkste voor hem is. Hij vindt het leuk om te sporten en gaat graag met vrienden voetballen of fietsen. Erik geeft aan dat sport veel voor hem betekent. *“Sport is echt mijn doel. Dat wil ik later ook heel veel gaan doen. Zoals meester *** (gymleraar), dat vind ik leuk om te doen.”* Twee keer per week gaat hij naar karate. Op maandag traint hij bij leeftijdsgenoten en op woensdag bij volwassenen. Hij vindt eigenlijk alles leuk aan karate. Het liefst traint hij mee bij de volwassenen, want dan hoeft hij zich niet in te houden. Hij doet ook mee aan wedstrijden. Erik is op karate gegaan om weerbaarder te worden en zichzelf beter te kunnen beheersen. Erik legt uit dat hij vanwege zijn scheelheid is gepest. *‘Ze hebben me vroeger altijd gepest voor hoe ik eruit zie met mijn ogen en dat vind ik niet leuk. Daar heb ik ook heel veel moeite mee gehad. Nu zit ik op een zelfverdedigingssport en ik gebruik het niet om... ik mag het niet gebruiken... ik mag niet zomaar iemand aanvallen. Als ze mij aanvallen, mag ik mezelf verdedigen.’* Soms heeft hij last van woedeaanvallen. Hij vertelt dat zijn vader daar ook last van heeft, maar dat het bij hem ook door het gepest komt. *“Als ik aanvallen heb bij karate, dan maakt het eigenlijk niet uit. Dan heb je nog meer kracht. Alleen ik gebruik het niet. Meestal ga ik afkoelen. Ik heb het meer bij school, waar ik op zat. Daar gingen ze me meestal treiteren.”* Als hij ruzie heeft gehad op school, mag hij ook naar de zaal gaan als er geen les is en zich uitleven op de boksbal. Daar heeft hij toestemming voor gekregen van de vereniging. Erik gaat ook regelmatig naar een atletiekveld met vrienden en dan gaan ze tegen elkaar sprinten. Ook dit doet hij zodat zijn woede eruit kan, maar ook omdat hij het gezellig vindt. Aan het einde van het interview vertelt de jongen nog dat hij graag een aangepast huis zou willen voor zijn moeder. Zes jaar geleden is bij haar één been geamputeerd omdat ze verkalkte bloedvaten had. Haar slaapkamer is boven, maar ze heeft moeite om de trap op te komen. Dat vindt hij niet leuk voor zijn moeder.

De portretten van Iris en Erik tonen een levensverhaal dat doordrenkt is van culturele en sportieve identiteit. Het dansen, voetballen en karate zijn voor hen zo belangrijk dat zij een belangrijk deel van hun jonge levensverhaal aan deze activiteiten ophangen. Ook speelt de sport of cultuur in hun toekomstperspectief een belangrijke rol. Iris zegt dat zij dankzij het dansen verwacht kans te maken op een betere baan, terwijl in Eriks verhaal duidelijk wordt dat zijn gymleraar een belangrijke rol speelt in zijn eigen toekomstplannen. Uit het verhaal van Erik komt de bijzondere rol van vechtsport naar voren. Net als in de publicatie van Elling en Wisse (2010) blijkt sport belangrijk in het kanaliseren van woedeaanvallen en het aanleren van zelfbeheersing. De verhalen van Iris en Erik zijn verhalen zoals we deze veel terugzien in dominante vertogen over sport- en cultuurdeelname. Deze activiteiten nemen voor kinderen een heel belangrijke plaats en zorgen er bovendien voor dat zij hier op latere leeftijd veel profijt van hebben. Het is echter goed om te realiseren dat dit niet voor alle kinderen geldt. Sommige kinderen zien hun cultuur- of sportdeelname gewoon als een leuke activiteit of kunnen niet zo goed onder woorden brengen wat het voor hen betekent.

Vooral veel enthousiasme

Een ander narratief dat terugkomt is dat met behoorlijk veel enthousiasme over het sport- of cultuurlidmaatschap wordt gepraat, maar dat het kind niet zo goed kan aangeven wat het lidmaatschap voor hem of haar betekent. De kinderen geven aan vooral plezier te hebben wanneer ze bezig zijn met sport/cultuur, maar kunnen niet zo goed vertellen wat het lidmaatschap met hen doet. Dit komt bijvoorbeeld naar voren in het portret van Amir, die gitaar spelen vooral een leuke en ontspannende activiteit vindt.

Portret van Amir die via het Jeugdcultuurfonds op gitaarles zit (13 jaar)

Amir is geboren in Afghanistan en woont sinds vier jaar in Nederland. Hij woont in een appartement in het westen van Nederland met zijn moeder, vader en zus. Hij gaat naar de tweede klas van het vmbo. Sinds een jaar zit hij via het Jeugdcultuurfonds op gitaarles. Om de week komt de gitaardocent bij hem thuis. Bij het zien van de vier plaatjes (over thuis, school, cultuur en vrije tijd), vertelt hij dat vrije tijd en gitaar spelen het belangrijkste voor hem zijn. *“Vrije tijd vind ik leuk, dan heb ik iets voor mezelf te doen wat ik echt leuk vind. Gitaar is alleen om te oefenen en te ontspannen.”* Op de vraag wat het gitaar spelen voor Amir betekent, antwoordt hij dat het hem een ontspannen gevoel geeft als hij speelt en hij vindt het leuk om nieuwe dingen te leren met gitaar spelen. Als ik vraag wat hij geleerd heeft door het gitaar spelen, antwoordt hij dat hij dat een moeilijke vraag vindt. Uiteindelijk zegt hij dat hij liedjes heeft geleerd en heeft geleerd om snaren te verwisselen. Hij geeft aan dat hij meer van muziek houdt sinds hij gitaar speelt. Verder blijkt uit zijn verhaal dat hij door gitaarles ook geleerd heeft om door te zetten. *“Soms lukken de eerste stukjes van een liedje niet. Dan moet ik een bepaalde techniek leren, maar wil ik het ook snel leren en dan is het wel vervelend want dan moet ik eerst die techniek leren. Soms moet je hard drukken en dat lukt niet altijd. (...) Ik krijg dan papieren mee en moet thuis oefenen.”* Ook vertelt hij dat hij sinds hij gitaar speelt, meer van muziek houdt. Wanneer we het over zijn thuissituatie hebben, vertelt Amir dat hij graag een eigen kamer en televisie zou willen. In de vakantie gaat hij een bijbaan nemen, zodat hij na de zomer een grotere akoestische gitaar kan kopen. Doordat de gitaar groter is, kan hij er meer liedjes mee spelen. Als ik vraag hoe hij naar de toekomst kijkt, antwoordt hij dat hij graag heel goed gitaar wil leren spelen. Ook wil Amir later een apotheek beginnen.

Net als Amir ziet ook Omar zijn activiteiten, in zijn geval voetbal, vooral als iets waar hij blij van wordt. Voetbal is voor hem een hobby, waarin hij zich graag wil verbeteren door bijvoorbeeld op de iPad trucjes te bekijken. Echter, in het verhaal van Omar komt geen groter toekomstperspectief naar voren zoals we dat bij Iris en Erik zagen. Het voetbal is gewoon in het hier en nu een belangrijke en leuke activiteit, waar hij erg enthousiast over vertelt.

Portret van Omar die via het Jeugdsportfonds op voetbal zit (8 jaar)

Sinds twee jaar woont Omar in Nederland. Samen met zijn ouders en zusje is hij gevlucht uit Syrië. Zijn moeder is in verwachting van een derde kind. Omar gaat naar groep vijf van de basisschool. Sinds anderhalf jaar zit hij via het Jeugdsportfonds op voetbal. Bij het zien van de vier plaatjes (over thuis, school, sport en vrije tijd), vertelt hij dat school het belangrijkste voor hem is en daarna sport. Hij vertelt dat hij op school veel leert en dat hij sport heel leuk vindt en daardoor gezond blijft. Omar wilde op voetbal vanwege het plezier dat hij erin heeft en omdat hij graag bekert wil winnen. Trots vertelt hij dat hij al een eigen beker en drie wisselbekers heeft gewonnen. Hij legt uit dat hij beter is geworden in voetbal sinds hij op voetbal zit. *“Vroeger kon ik niks, dus als ik de bal had kwam gewoon iemand en die pakte hem af. Dat was wel moeilijk. Nu kan ik wel goed voetballen dus als iemand nu met de bal staat, dan kom ik zo recht op hem en dan pak ik de bal en ga ik naar de andere kant lopen.”* Verder vertelt Omar dat hij een leuk voetbalteam heeft. Een paar kinderen kent hij van zijn eigen school en een paar kent hij van een andere school. Veel kinderen van voetbal kende hij al via zijn eigen school, maar hij heeft wel een paar nieuwe vrienden gemaakt. Als ik vraag wat voetbal voor hem betekent, vertelt hij dat hij er heel blij van wordt en zichzelf sportief vindt. *“Altijd als ik ga voetballen en mijn vader zegt: je hebt een wedstrijd. Dan vind ik dat altijd leuk, dus dan zeg ik: vandaag kan ik niks anders doen. Als hij dan zegt: we gaan voetballen, dan ben ik heel blij.”* Ook heeft hij door voetbal geleerd welke regels er allemaal gelden en dat je eerlijk moet zijn. In zijn vrije tijd gaat hij vaak voetballen of zoekt hij op de iPad voetbaltrucjes op. Wanneer we het over zijn thuissituatie hebben, vertelt Omar dat het huis eigenlijk te klein is. Er is eigenlijk geen plek voor de baby. Verder zegt hij dat het huis en de tuin rommelig zijn, en de schutting kapot en vies is. Later wil hij bruggenmaker worden.

Weinig enthousiasme, klein deel van leven

Bij een aantal kinderen lijkt het enthousiasme over en de betekenis van het sport- of cultuurlidmaatschap helemaal niet zo groot te zijn. Ze vinden het ‘gewoon’ leuk om deel te nemen aan sport of cultuur, maar het lijkt maar een klein deel van hun leven uit te maken. Als hen wordt gevraagd wat zij door het sport- of cultuurlidmaatschap hebben geleerd, kaarten zij vooral aspecten aan die gerelateerd zijn aan sport en cultuur en blijft het gesprek erg aan de oppervlakte. Dit kan komen doordat zij zich niet zo goed uit kunnen drukken vanwege de jonge leeftijd, erg zenuwachtig of onzeker zijn, of de Nederlandse taal onvoldoende beheersen.

Portret van Nick die via het Jeugdsportfonds op voetbal zit (15 jaar)

Sinds een jaar woont Nick bij zijn huidige pleegouders in het zuiden van Nederland. Hij vertelt dat hij uit huis is geplaatst vanwege huiselijk geweld. Ik merk dat hij daardoor ook onzeker is. Tijdens het gesprek kijkt hij me bijna niet aan. Hij legt uit dat zijn pleegouders nog een aantal andere pleegkinderen hebben. Eén van zijn pleegbroertjes wordt snel agressief, wat hij minder leuk vindt. Inmiddels gaat Nick naar het vmbo toe. Wanneer ik hem de vier plaatjes voorleg (over thuis, school, sport en vrije tijd), geeft hij aan dat thuis het belangrijkste voor hem is. Hij vindt het fijn om een plek te hebben waar hij zich veilig kan voelen. Dat is bij zijn huidige pleeggezin het geval. Op de tweede plek komt school, omdat hij daar dingen kan leren die hij later voor het werken nodig zal hebben. Op de derde plek komt voor hem sport. Hij kan niet uitleggen waarom hij sport minder belangrijk vindt dan school en thuis. Al tien jaar zit Nick op voetbal en hij is altijd keeper geweest. Hij vindt het belangrijk om fit te zijn en een goede conditie te hebben voor voetbal. Drie keer per week gaat hij naar de training en elk weekend speelt hij een wedstrijd. Hij legt uit dat hij in de competitie graag wil winnen. Hij wil de beste van het seizoen worden en met zijn team iets bereiken. De jongens die hij tijdens voetbal heeft leren kennen, ziet hij ook vaak buiten voetbal. Voetbal heeft voor Nick ook de functie van een uitlaatklep. *“Ik word er rustig van. Als ik ergens mee zit, dan ga ik even voetballen of ik ga even naar buiten en dan word ik rustig.”* Verder heeft hij door voetbal geleerd om met andere kinderen om te gaan en kan hij beter tegen zijn verlies. *“In het begin kon ik niet echt tegen mijn verlies, toen ik 10 jaar was, maar nu ga ik gewoon verder.”* Nick vertelt dat hij graag kok wil worden, maar dat het hem niet uitmaakt in wat voor een huis hij later zal gaan wonen. *“Ik hoop dat ik later kok word en een huis kan huren of kopen. Ik zou sowieso twee honden willen hebben. Verder maakt het me niet uit, wel of geen vrouw dat zou me niets uitmaken zolang ik maar onderdak heb.”* Nick zou best bij het Nederlands elftal willen voetballen, maar ziet ook in dat de kans klein is dat dit lukt.

De verschillen in enthousiasme tussen de kinderen kunnen op verschillende manieren worden verklaard. Introverte of onzekere kinderen zullen minder (snel) hun enthousiasme uiten. Introverte of onzekere kinderen lijken misschien minder enthousiast, maar hoeven dat niet te zijn. De leeftijd van kinderen kan ook een verschil in enthousiasme verklaren. Over het algemeen is te merken dat de jongere kinderen zich moeilijk kunnen uitdrukken en zich minder bewust zijn van de effecten van het sport- of cultuurlidmaatschap dan oudere kinderen. Sommige kinderen beheersen de Nederlandse taal niet goed. Zij zijn gevlucht en moeten nog wennen aan de nieuwe cultuur en/of taal. Minder goede beheersing van de Nederlandse taal kan ervoor zorgen dat deze kinderen minder enthousiast overkomen. Tot slot is het ook mogelijk dat er andere dingen dan het sport- of cultuurlidmaatschap zijn waar de kinderen enthousiaster over zijn. Dit komt bijvoorbeeld naar voren in het verhaal van Freek, die op keyboardles. Hij vindt dit wel een leuke activiteit, maar er zijn andere dingen die hij eigenlijk nog leuker vindt.

Portret van Freek die via het Jeugdcultuurfonds op keyboardles zit (7 jaar)

Freek woont in een stad in het midden van Nederland samen met zijn ouders. Sinds een half jaar heeft hij keyboardles. Hij gaat naar groep vier van de basisschool. Wanneer Freek de vier plaatjes voorgelegd krijgt (over thuis, school, sport en vrije tijd), geeft hij aan dat vrije tijd het belangrijkste voor hem is en daarna thuis. Hij vindt het leuk om met vriendjes thuis te spelen of buiten te spelen. Vervolgens vertelt Freek dat hij keyboard leuker vindt dan school, dus keyboard komt op de derde plek. Op de vraag wat hij geleerd heeft van keyboard spelen, antwoordt hij de g-positie en de c-positie. Hij vindt het soms leuk om te oefenen. Zijn moeder moet hem soms vertellen dat hij moet oefenen en dan doet hij dat wel. Zijn moeder vult aan dat Freek therapie nodig heeft voor zijn legoverslaving. Freek zou later wel bekend willen worden met keyboard en zelf liedjes willen maken, maar motorcross lijkt hem ook erg leuk om te doen. Ook zou hij nog wel willen proberen om viool te spelen. Binnenkort speelt hij mee bij een muziekvoorstelling. Verschillende ouders komen dan kijken. Freek wekt de indruk dat hij keyboard spelen wel leuk vindt, maar dat er ook veel andere dingen zijn (zoals buitenspelen en met lego spelen) die hij nog veel leuker vindt en waar hij nog enthousiaster over is.

4.3 Bijdrage sport- en cultuurlidmaatschap aan ontwikkeling

Bijdrage lidmaatschap aan fysieke ontwikkeling

Volgens de geïnterviewde kinderen draagt het sportlidmaatschap bij aan hun fysieke ontwikkeling. Veel kinderen die een sport beoefenen (of dansen via het Jeugdcultuurfonds), geven aan dat ze zich fitter voelen, sterker worden, meer spieren hebben en dat hun conditie is verbeterd. Kinderen trainen ook buiten de lessen in hun vrije tijd en zijn daardoor vaker buiten. Wanneer het Jeugdsportfonds of Jeugdcultuurfonds een lidmaatschap niet zou ondersteunen, zouden kinderen uit gezinnen rond de armoedegrens in hun eigen optiek minder fysiek ontwikkeld zijn.

“Tijdens voetbal heb ik geleerd om minder bang te zijn. Dat heb ik ook op school, als mensen bijvoorbeeld de bal naar mij willen trappen. Ik weet hoe ik ze aan moet nemen, als ze hoog schieten dan neem ik ze altijd hierzo aan en dan leg ik ze zo in de knie en dan trap ik ze naar voren. (...) Ik word er ook steeds sterker van hè. En ik ben ook wel van de personen als die gaan beuken, gewoon terug beuken.” Jongen, 9 jaar, voetbal

Psychosociale ontwikkeling

Bijna alle kinderen geven aan dat zij dankzij een cultuur- of sportlidmaatschap psychosociale vaardigheden opdoen, wat leidt tot zelfontplooiing van de kinderen. Op de vereniging vindt veel sociale interactie plaats, waardoor de kinderen nieuwe vrienden maken en sociale vaardigheden aanleren. Ze voelen zich onderdeel van de vereniging en het lidmaatschap draagt bij aan hun identiteitsvorming. Kinderen geven vooral vaak aan dat ze leren om samen te werken en op de vereniging nieuwe vrienden maken. Een enkeling heeft geleerd om ruzies op te lossen en weerbaarder te worden. Dat sport- of cultuurlidmaatschap leidt tot zelfontplooiing, komt in meerdere interviews terug. Ook geven meerdere kinderen aan dat ze in sport hun emoties kwijt kunnen. Sport biedt hen een uitlaatklep en afleiding. Tot slot geven een paar kinderen aan dat het sport- of cultuurlidmaatschap ervoor zorgt dat ze zich niet vervelen en hen aanspoort om door te zetten en doelen te stellen. De aspecten samenwerken, vrienden maken op de vereniging, ruzies oplossen en weerbaarder worden zijn niet genoemd door kinderen die een muziekinstrument bespelen. Zij krijgen privéles en werken niet in een team.

Sociale omgang en identiteit

Op de sportvereniging vindt veel sociale interactie plaats. Deze sociale interactie draagt op verschillende manieren bij aan de ontwikkeling van het kind. Zoals Iris vertelt in haar verhaal, geven veel kinderen aan dat ze bij de sportvereniging nieuwe kinderen hebben leren kennen. Het sportlidmaatschap kan eraan bijdragen dat het contact met de al bestaande vrienden toeneemt.

“Ja meer contact met mensen dat vind ik ook echt leuk. Sommige mensen uit mijn team zitten ook bij me op school en daar heb ik nu ook meer contact mee. Soms kun je ook afspreken om te gaan voetballen.” Meisje, 14 jaar, voetbal

Tijdens het sporten ontstaat er wel eens een ruzie. Een meisje legt in haar interview uit dat ze bij voetbal heeft geleerd hoe ze daarmee om kan gaan. Op de vereniging wordt bijvoorbeeld tijdens een ‘vergadering’ een ruzie besproken. Hoe is de ruzie ontstaan en wat moet er veranderen om de ruzie op te lossen? Na deze vergadering is het dan weer goed.

Naast dat er veel contact is op de vereniging, draagt de sociale omgang op de vereniging ook bij aan de identiteitsvorming van sommige kinderen. Kinderen zien zichzelf als onderdeel van een team en voelen dat ze ergens bij horen. Dit draagt bij aan hun zelfvertrouwen, waardoor ze op de vereniging meer zichzelf kunnen zijn.

En ik heb heel veel leren samenwerken. Dat is echt wel nodig bij voetbal. En ik schaam me door voetbal niet zo heel veel meer, want je moet jezelf zijn. Als je jezelf niet bent, dan krijg je steeds minder vrienden. Vinden je minder aardig en zo.” Jongen, 12 jaar, voetbal

De vader van een geïnterviewde jongen van twaalf jaar vertelt dat de tweelingbroer van de geïnterviewde jongen sinds kort op voetbal zit, in een G-team¹. Deze tweelingbroer heeft PDD-NOS² en een verstandelijke beperking, en woont al een paar jaar op een zorgboerderij. Hij is pas vier keer naar voetbal geweest, maar de vader merkt nu al grote verschillen bij het kind. Doordat de tweelingbroer in een G-team zit, is hij een keer niet de slechtste van het team. In het G-team voelt hij zich thuis en voelt hij zich duidelijk onderdeel van het team. Daarnaast is hij erg trots dat hij ergens bij hoort: hij is onderdeel van het team en identificeert zichzelf ermee.

“Hij is nu vier keer geweest en je merkt echt dat het wat met hem doet. Hij kijkt er elke keer naar uit om naar de training te gaan. Wanneer hij van de zorgboerderij naar voetbal vertrekt, zegt hij heel trots tegen de rest: ‘Ik ga naar voetbal, doe!’” Vader van geïnterviewde jongen, 12 jaar, voetbal

In de verhalen van de kinderen zien we dus terug dat op de vereniging veel sociale interactie plaatsvindt, waardoor kinderen zichzelf op sociaal gebied verder ontwikkelen en daarnaast draagt het lidmaatschap ook bij aan de identiteitsvorming van het kind.

¹ Een G-team is een team met kinderen met een beperking.

² *Pervasive Development Disorder – Not Otherwise Specified*, een stoornis in het autistisch spectrum.

Samenwerken en zelfreflectie

Kinderen geven aan tijdens het sporten te leren samenwerken. Dit leren samenwerken gebeurt op verschillende niveaus. Hierbij vindt onderscheid plaats tussen kinderen die vertellen over de huidige samenwerking (op praktisch niveau) en kinderen die aan de hand van de samenwerking gaan reflecteren. De meeste kinderen vertellen dat ze leren dat ze elkaar nodig hebben om een goal te maken, zware turntoestellen te verplaatsen en om van elkaar feedback te ontvangen. Ze zien in dat ze samen meer kunnen bereiken dan alleen. Dit is samenwerken op een praktisch niveau.

“Bij voetbal heb ik leren samenwerken. Ik kon in het begin niet echt goed samenwerken met mensen, maar nu kan ik dat wel. Vroeger ging ik wel ego'en en nu probeer ik gewoon samen te werken.”
Meisje, 14 jaar, voetbal

Door de sport krijgen de kinderen meer inzicht in het proces en zien ze in dat ze elkaar nodig hebben. Dankzij teamgenoten kun je dingen bereiken die je alleen niet kunt bereiken.

“Bij atletiek leer je ook samenwerken. Je moet niet je teamgenoten wegduwen, je teamgenoten zijn je hulpmiddelen, ze helpen je en zeggen wat beter kan. Iedere dag leer je wel weer iets.” Meisje, 12 jaar, atletiek

Veel kinderen werken samen in een groep of team en leren daardoor dat ze elkaar voor sommige oefeningen vertrouwen.

“Je leert elkaar te vertrouwen. Sommigen die worden in de lucht gegooid. Dan pakken ze iemand vast, die gooien ze in de lucht en vangen ze dan weer op. Dat is ook bij een dansje. Dan moet je vertrouwen in elkaar hebben.” Meisje, 9 jaar, dansen

Daarnaast leren de kinderen door samen te werken ook dat zij een aandeel hebben in het proces en gaan aan de hand daarvan reflecteren. Ze voelen zich onderdeel van een team en willen samen met dat team iets bereiken. Doordat ze nadenken over de samenwerking, gaan ze reflecteren op hun team en op zichzelf. Daardoor krijgen ze meer inzicht in hun eigen rol en de rol van anderen bij het team. Ook krijgen ze meer inzicht in hun eigen gedrag, gedrag van anderen en de gevolgen daarvan.

“Door voetbal heb ik geleerd dat je eerst naar jezelf kijkt voordat je naar een ander kijkt. Want als de keeper een bal doorlaat, ga je gelijk reactie geven op de keeper, maar je moet eerst kijken naar jezelf. Als ik die bal had afgepakt, dan...” Jongen, 12 jaar, voetbal

Kinderen geven dus aan dat ze via de sport leren om tijdens het spel samen te werken. Dit gebeurt in eerste instantie op ‘operationeel niveau’. Ze zien dat je meer bereikt als je anderen daarbij gebruikt en als je andere kinderen helpt. Daarnaast zet het samenwerken hen aan tot nadenken en gaan kinderen reflecteren op hun eigen gedrag en dat van de groep. Ze leren dat ze onderdeel zijn van grotere entiteiten en leren dus ook hun eigen positie te herkennen en te erkennen. Dit leidt tot meer zelfbewustzijn.

Weerbaarder

Een aantal kinderen geeft net zoals Erik aan dat de sport hen weerbaarder maakt. Dit komt met name naar voren bij de kinderen op vechtsporten (taekwondo en karate), zij leren zichzelf te verdedigen en op de ander te anticiperen. Sommige kinderen zijn bewust door hun ouders op een vecht- of verdedigingssport gezet om weerbaarder te worden. Ook hier speelt samenwerking en het anticiperen op de ander een belangrijk rol.

“Ik heb haar op judo gedaan om weerbaar te worden en daar kon ze zich ook psychisch in ontplooien en zelfvertrouwen krijgen. Bij judo moet je nadenken wat je doet en kijken naar de tegenstander.” Oma van meisje van 12 jaar, judo

Kinderen worden ook weerbaarder doordat ze leren om hun angst te overwinnen. Dit kan juist kinderen helpen die zich onzeker voelen over thuis, weinig steun krijgen van thuis of thuis weinig aandacht krijgen van hun ouders. Dit is geen gemakkelijk proces, maar uiteindelijk kan het leiden tot meer weerbaarheid.

“Door turnen heb ik geleerd om je angst te overwinnen, want in het begin durfde ik echt niet zo'n overslag te doen op de grond want dan was ik heel bang dat ik heel hard viel of zo. En nu doe je dat gewoon en dan denk je och joh, je moet het ook 's proberen.” Meisje, 12 jaar, turnen

Kinderen geven zelf aan dankzij sport weerbaarder te worden. Ze durven meer en leren hun angsten te overwinnen. Een speciale rol is hierbij weggelegd voor vecht- en verdedigingssporten. In meerdere interviews met kinderen die op judo, karate of taekwondo zitten, zien we duidelijk terug dat deze sporten kinderen weerbaar maken en dat ook de ouders de sport hier voor inzetten.

Uitlaatklep

Uit de resultaten blijkt dat kinderen sport zien als een uitlaatklep. Hierbij is onderscheid te maken tussen kinderen voor wie het sporten een dagelijkse uitlaatklep is en kinderen die vanwege hun thuissituatie of persoonlijke eigenschappen extra behoefte hebben aan een uitlaatklep. Net als de meeste mensen hebben de meeste kinderen een uitlaatklep nodig om hun dagelijkse energie kwijt te kunnen en met alledaagse situaties om te gaan.

“Ik vind dat tennis best veel voor me betekent. Het is ook fijn als ik dan een rotdag op school heb gehad of als het niet zo lekker gaat, dan kan het met tennis even eruit.” Meisje, 15 jaar, tennis

Tijdens het sporten kunnen ze hun hoofd leeg maken en denken ze even aan niets. Dit is waarschijnlijk niet anders voor andere kinderen of jongeren, maar uit eerder onderzoek (zie Steketee et al., 2011) is gebleken dat kinderen die in gezinnen leven die moeite hebben met rondkomen zich de problematiek behoorlijk kunnen aantrekken. Een uitlaatklep kan dan erg belangrijk zijn.

“Voetbal betekent veel voor mij. Dat ik lekker kan voetballen en niets aan m'n hoofd kan hebben behalve voetbal.” Jongen, 13 jaar, voetbal

Kinderen geven ook aan dat ze rust en afleiding vinden in de sport.

“Mijn ouders dachten eerst dat ik meer aandacht ging besteden aan sport in plaats van aan school. Later bleek dat het voor meer afleiding zorgde en dat ik het leuk vond om contact te hebben met nieuwe mensen.” Meisje, 14 jaar, voetbal

Een aantal kinderen heeft vanwege hun thuissituatie of persoonlijke eigenschappen extra behoefte aan een uitlaatklep en geven aan dat sport voor hen erg belangrijk is. Het biedt kinderen een mogelijkheid om met de moeilijke thuissituatie om te gaan, om even niet aan problemen te denken en frustraties of emoties te uiten. Door middel van sport krijgen zij meer grip op hun emoties en gedragsschommelingen. Zonder de sport zouden zij niet goed kunnen functioneren. Dit komt ook terug in het verhaal van Erik. Erik wordt gepest vanwege zijn scheelheid. Hij vindt het pesten niet leuk en heeft last van woedeaanvallen. Tijdens het sporten kan hij al zijn emoties kwijt en leert hij om zijn woede te beheersen.

Een andere jongen vertelt dat hij ADHD heeft. Daardoor is hij druk en heeft hij veel energie. Hij heeft voetbal echt nodig om zijn energie kwijt te kunnen. Wanneer hij zijn energie niet kwijt kan, kan hij zich moeilijk focussen.

“Ik heb voetbal gewoon heel erg nodig omdat ik dan een uitlaatklep heb. Ik heb ADHD waardoor ik wat drukker ben. In voetbal kan ik het loslaten. Ik kan dan mijn energie en agressie kwijt. Ik zou eigenlijk de hele wedstrijd willen voetballen. Dat heb ik eigenlijk wel nodig. Daarom vind ik keeper zijn ook leuk, dan sta je de hele wedstrijd erin.” Jongen, 12 jaar, voetbal

Uit de verhalen van de kinderen blijkt dus dat sport voor kinderen een dagelijkse uitlaatklep is en voor kinderen met structurele problemen extra betekenis heeft. Door middel van sport krijgen zij meer grip op hun emoties en gedragsschommelingen.

Doorzetten

Een paar kinderen geven aan dat het sport- of cultuurlidmaatschap hen aanspoort om doelen te stellen en door te zetten. Door de competitie bij sport, leren ze om ergens naartoe te werken, vooruit te kijken en door te zetten. Ze leren dat je moet oefenen om een liedje goed te kunnen spelen en dat daar soms wat tijd overheen gaat, zoals bij het verhaal van Amir naar voren komt. Ook de danspassen moeten geoefend worden voordat ze goed gaan, zoals blijkt uit het verhaal van Iris. Kinderen leren tijdens hun sport- of culturele activiteit doorzetten, maar kunnen dat daarbuiten ook gebruiken. In het verhaal van Iris wordt dit benoemd. Achteraf kunnen de kinderen het waarderen dat ze hebben doorgezet. Mogelijk worden de kinderen uit armoedesituaties vanuit thuis minder gestimuleerd om door te zetten dan reguliere kinderen of hebben hun ouders minder hoge verwachtingen.

“(…) Mensen zeggen bij atletiek vaak dat ik er een goed lichaam voor heb bla bla bla, maar iedereen kan dat als je je erin verdiept en mee bezig bent, dan kun je er ook meer mee dan als je zegt 'oh dat zou ik ook wel willen, wanneer zullen we dat eens gaan doen' en er komt niets van. Dan moet je ook echt actie ondernemen net zoals ik toen wedstrijden wilde gaan spelen. Toen hebben ze ook gezegd van: onderneem dan actie, ga kijken waar de wedstrijd is, hoeveel geld kost het, wie regelt het vervoer, wat moet je aantrekken, wat voor wedstrijdkleding. Toen ben ik me er ook in gaan verdiepen en daarom heb ik ook aan de Champs, in voetbal is dat de Champions League, in Weert meegedaan en in Maastricht en in Landgraaf en hier bij mijn eigen club.” Meisje, 12 jaar, atletiek

De verhalen van de kinderen laten dus zien dat een sport- of cultuurlidmaatschap kinderen leert om doelen te stellen en daar naartoe te werken. Hierdoor doen ze vaardigheden op die ze ook buiten de sport kunnen gebruiken.

Sportieve en culturele ontwikkeling

Uit een aantal interviews blijkt dat het sportlidmaatschap bijdraagt aan de sportieve ontwikkeling en dat een cultuurlidmaatschap bijdraagt aan de culturele ontwikkeling. Deze ontwikkeling richt zich dus erg op de activiteit zelf. Zo valt te denken aan het beter worden in het bespelen van een muziekinstrument of het leren van nieuwe atletiekdisciplines.

Sportieve ontwikkeling

Bijna alle kinderen die een sport beoefenen, vinden dat zij sinds het lidmaatschap beter zijn geworden in sport. Door het beoefenen van de sport krijgen ze meer inzicht in het spel en tijdens een les leren ze nieuwe dingen. Ook heeft een aantal kinderen meer zin in gym op school. De opgedane vaardigheden tijdens sport gebruiken ze bij bijvoorbeeld schoolgym.

“Want op school bijvoorbeeld als we gaan gymmen dan doe ik lekker actief mee. In het begin had ik nooit echt zin om te sporten. Eerst kon ik het niet zo goed volhouden, later wel.” Meisje, 14 jaar, voetbal

Net als eerder in het verhaal van Nick naar voren kwam, benoemen veel kinderen dat ze hebben geleerd om met verlies om te gaan. In het begin konden kinderen vaak wat minder goed tegen hun verlies en naarmate ze langer op de sport zaten, ging dat beter.

“Tegen mijn verlies kunnen, dat heb ik geleerd. Eerst ging ik huilend de baan af als ik verloor. Ik heb geleerd: winnen maakt niets uit. Je wordt er niet voor betaald, je wordt er niet voor gestraft, je krijgt er geen 100 euro voor, je mag niet naar de andere kant van de wereld reizen. Je blijft gewoon in Nederland, je blijft gewoon altijd jezelf en maakt lol. Ga niet denken 'ik moet winnen anders krijg ik straf van mijn ouders'. Dan hebben je ouders je wel een hele slechte opvoeding gegeven vind ik.” Meisje, 12 jaar, atletiek

In de interviews komt dus naar voren dat sport bijdraagt aan de sportieve ontwikkeling aangezien kinderen tijdens het sporten vaardigheden opdoen, zoals spelinzicht en leren omgaan met verlies. Dat laatste komt uiteraard bij sport naar voren. Bij de culturele ontwikkeling staan andere dingen, zoals het bezig zijn met muziek, voorop.

Culturele ontwikkeling

Uit de interviews blijkt dat kinderen via een cultuurlidmaatschap ontspanning vinden en culturele aspecten leren kennen waar ze voorheen mogelijk nog niet of weinig bekend mee waren. Via het lidmaatschap leren ze wat er allemaal op cultureel gebied te ontdekken is en komen ze in aanraking met wat cultuur te bieden heeft. Op deze manier kunnen ze interesse krijgen in cultuur waar ze zonder het lidmaatschap mogelijk niet kennis van hadden genomen. Zo geeft Amir in zijn verhaal aan dat hij sinds hij gitaar speelt, meer van muziek houdt. Verder vindt hij muziek maken leuk en het geeft hem een ontspannen gevoel.

“Wat er sinds gitaar veranderd is, is dat ik nu meer van muziek houd. (...) Gitaar is alleen om te oefenen en te ontspannen. Het is een ontspannend gevoel als ik muziek ga spelen, dan leer ik nieuwe dingen en dat is leuk aan gitaar.” Jongen, 13 jaar, gitaar

Een andere jongen van zeven jaar speelt keyboard en vertelt dat hij graag een band wil starten. Via het cultuurlidmaatschap heeft hij ontdekt dat hij een band kan starten met andere mensen die ook een instrument spelen. Het cultuurlidmaatschap geeft dus kinderen de kans om te ontdekken welke mogelijkheden er op cultureel gebied zijn en daarnaast is het een manier om te ontspannen.

Betrokkenheid ouders/verzorgers

Bij een deel van de kinderen zijn de ouders of verzorgers niet bij de activiteiten van de sportvereniging of cultuurvereniging betrokken. Voor de meeste kinderen waarbij de ouders betrokken zijn bij de sport of cultuur, betekent dit veel en heeft sport een toegevoegde waarde voor de band tussen de ouder en het kind. Zo vertelt een meisje dat ze het leuk vindt als haar ouders naar een dansvoorstelling komen kijken:

“Als er helemaal geen ouders komen, dan is het helemaal saai om te dansen.” Meisje, 8 jaar, dansen

Bij twee gesprekken kwam duidelijk naar voren dat de ouder/verzorgers zelf een sportachtergrond heeft en heel fanatiek is. Deze ouders/verzorgers zijn daardoor ook erg betrokken bij de sport van het kind en vinden het erg belangrijk dat hun kind kan sporten. Zij zien hier duidelijk de toegevoegde waarde van in.

“Het is absoluut een sport voor kinderen die kansarm en weerloos zijn. Daarom heb ik haar op judo gedaan.” Oma van meisje van 12 jaar, judo

Ook blijkt uit de verhalen van zowel de ouders als de kinderen dat sport een toegevoegde waarde heeft voor de band tussen de ouder en het kind en dat kinderen het fijn vinden dat hun ouder betrokken is bij de sport. Na het interview vertelde een moeder dat ze het zo bijzonder vindt dat haar zoon haar na afloop van de voetbalwedstrijd om feedback vraagt. Haar zoon vraagt uit zichzelf aan zijn moeder hoe zij vindt dat hij het heeft gedaan. Zijn moeder vertelt dan eerlijk of ze vindt dat hij goed zijn best deed of niet. Het kind legde uit dat hij het fijn vindt om dit oprechte oordeel van zijn moeder te horen. Hij kan hiermee op zichzelf reflecteren.

Een ander voorbeeld van de toegevoegde waarde van sport voor zowel de ouder als het kind is een verhaal van een vader met een hevige angststoornis. Door de angststoornis ervaart de vader veel stress in onbekende situaties. Deze vader is snel achterdochtig en heeft veel moeite om met nieuwe dingen

om te gaan. De zoon zit via het Jeugdsportfonds op voetbal. De zoon vindt het erg leuk dat zijn vader bij de voetbalwedstrijden komt kijken.

“Mijn vader gaat mee naar voetbal en komt vaak bij de wedstrijden kijken. Ik vind het belangrijk dat hij komt kijken, want hij ziet jou dan ook vooruitgaan, hoe je speelt.” Jongen, 12 jaar, voetbal

Vanwege zijn angststoornis blijft de vader van deze jongen het liefst binnen. Het levert de vader veel stress op om bij de wedstrijden van zijn zoon te komen kijken. Omdat de vader weet hoeveel het voor zijn zoon betekent dat hij komt kijken, zet hij zich (met veel moeite) over zijn angst heen en gaat naar iedere wedstrijd toe. Hierdoor leert de vader om zich in een omgeving te begeven die buiten zijn comfortzone ligt en leert hij om met zijn angststoornis om te gaan. De zoon vindt het heel fijn dat zijn vader toch komt kijken. Op deze manier heeft sport en de ouderbetrokkenheid een toegevoegde waarde voor zowel de vader als zoon.

Uit de verhalen van een paar kinderen blijkt dat kinderen het belangrijk vinden dat hun ouder/verzorger betrokken is bij de sport en dat sport een bijzondere rol heeft bij het versterken van de band tussen de ouder en het kind.

Beeld over toekomst

De meeste geïnterviewde kinderen zijn bescheiden over hun toekomst. Zij willen een regulier beroep gaan uitoefenen (zoals kok of kapper) en hebben verder geen hoge eisen voor een woning. Nick licht in zijn verhaal bijvoorbeeld toe dat hij het vooral belangrijk vindt dat hij onderdak heeft. Verder maakt het hem niet uit in wat voor een huis hij later gaat wonen. De geïnterviewde kinderen zijn vermoedelijk bescheiden over hun toekomstplannen omdat ze zich bewust zijn van hun huidige thuissituatie en daarop hun plannen baseren. Sommige kinderen zijn wat minder bescheiden en hebben grote dromen. Echter, zij zijn zich wel bewust van hun huidige situatie en voorzien berekeningen op de weg vanwege bijvoorbeeld hoge kosten.

“Ik wil heel graag na school naar Londen en daar gaan werken, maar ik weet dat het heel erg duur is, een studie en huis.” Meisje, 15 jaar, tennis

Bij het perspectief op de toekomst speelt de leraar van de sport voor sommige kinderen een belangrijke rol. De meeste kinderen geven aan dat de band met hun leraar goed is. De leraar is over het algemeen aardig, maar streng wanneer dat moet. Voor een deel van de kinderen heeft de leraar duidelijk een voorbeeldfunctie. Vaak is de leraar goed in de sport en kijken de kinderen hier tegenop. Ook wil een deel van de kinderen, waaronder Erik, verder in de sport (als leraar of topsporter). Sport geeft hen daarbij een toekomstperspectief. Een meisje is tijdens haar studie ook al veel met sport bezig en heeft ook de wens om een topsporter te worden:

“Eigenlijk wil ik later profvoetballer worden. Ik wil later wel iets met voetbal doen. Op school hebben we ook beroepskeuze, dan kies ik meestal voor sport. Voor mijn stage wil ik ook iets met sport doen.” Meisje, 14 jaar, voetbal

Een andere meisje wil heel graag op paardrijden, maar deze sport wordt in haar gemeente helaas niet door het Jeugdsportfonds vergoed. Daarom zit ze op dansen. Ze hoopt later wel te kunnen paardrijden en topsporter te worden:

“Ik zou graag Anky van Grunsven willen worden. Ik wil een heel goed paard. Een groot en stevig paard. Het maakt niet uit als ik een klein huis heb, als ik maar een bed heb en een groot weiland. En een klein schuurtje, want dan kan ik ook bij het paard slapen als ik heb uitgemest. Ik ga gewoon bij het paard liggen.” Meisje, 9 jaar, dansen

Daarnaast is er ook een aantal kinderen dat graag sportleraar willen worden, zoals het meisje in de volgende quote:

“Ik wil styliste worden en taekwondolerares. Ik houd van mode en zo, ik wil er altijd goed uitzien. En taekwondolerares omdat ik dat leuk vind om te doen.” Meisje, 11 jaar, taekwondo

Over het algemeen zijn de geïnterviewde kinderen dus bescheiden over de toekomst. Bij een deel van de kinderen speelt sport duidelijk een rol bij het toekomstperspectief. Zij willen graag leraar of topsporter worden.

5. Conclusie

De bijdrage van een verenigingslidmaatschap binnen de sport- of cultuursector aan de ontwikkeling van kinderen uit gezinnen die leven rond de armoedegrens is in kaart gebracht door middel van narratieve interviews. Hieronder worden de belangrijkste conclusies beschreven aan de hand van de geformuleerde onderzoeksvragen.

Wat zijn de ervaringen van kinderen en jongeren uit gezinnen rond de armoedegrens met het lidmaatschap van een vereniging of instelling dat mogelijk is gemaakt door het Jeugdsportfonds of het Jeugdcultuurfonds?

De meeste geïnterviewde kinderen zijn erg positief en enthousiast over de sport- of cultuuractiviteiten waaraan zij via het Jeugdsportfonds of het Jeugdcultuurfonds kunnen deelnemen. Ze gaan met plezier naar de vereniging of culturele instelling en vinden het leuk als hun ouders komen kijken. Ze werken met plezier samen met andere kinderen en voelen zich thuis op de vereniging. Kinderen voelen zich onderdeel van een team en/of van de vereniging. De ervaringen van deze kinderen zijn daarmee vermoedelijk voor een groot deel gelijk aan de ervaring die andere kinderen met sport en cultuur hebben. Er is echter ook een aantal specifieke ervaringen voor kinderen die opgroeien in armoede terug te zien in de interviews. Zij ervaren de vereniging of culturele instelling bijvoorbeeld als een ‘thuis’, terwijl hun eigen thuissituatie soms moeilijk kan zijn wegens echtscheiding of omdat zij in een pleeggezin verblijven. De intermediair heeft bij veel gezinnen een spilfunctie. Hij of zij zorgt ervoor dat kinderen bij het fonds worden aangemeld en ondersteunt het gezin op andere gebieden waar nodig. Uit de interviews blijkt dat het belangrijk is dat deze ondersteuning aanwezig is, gezien de moeilijke achtergrond waar de kinderen soms in verkeren. Ouders of verzorgers missen vaak de vaardigheden of kennis om dit zelf voor hun kinderen te doen.

Achtergrond kinderen

Zowel uit observaties gedurende de interviews als uit de interviews zelf blijkt dat opgroeien in armoede complexe problematiek met zich meebrengt. De geïnterviewde kinderen verkeren vaak in moeilijke gezinssituaties, waarin (één of meerdere) ouders afwezig zijn. Ook hebben we kinderen uit vluchtelingengezinnen geïnterviewd. De problematiek waar kinderen in deze gezinnen mee te maken krijgen, zorgt er vaak voor dat de betekenis van de sportvereniging of de culturele instelling erg groot is. Kinderen zien in de sport- of cultuurbeoefening een uitlaatklep om hun problemen te vergeten of leren dat ze moeten doorzetten als ze iets willen bereiken in hun leven.

Welke bijdrage heeft het lidmaatschap van een vereniging of instelling aan de sociale, psychische, sportieve en culturele ontwikkeling van kinderen en jongeren uit gezinnen onder of rond de armoedegrens?

Psychosociale ontwikkeling

Uit alle interviews blijkt (zowel impliciet als expliciet) dat een sport- en cultuurlidmaatschap bijdraagt aan de psychosociale ontwikkeling van kinderen uit gezinnen rond de armoedegrens. Voor deze kinderen kan de sport- of cultuurdeelname als uitlaatklep dienen. Ze kunnen hun emoties kwijt, en vinden in de sport of cultuur rust en afleiding. In het geval van passieve ouders kan dit voor een kind extra veel betekenen. Daarnaast draagt sport of cultuur in de beleving van de kinderen bij aan zelfontplooiing. Het sport- of cultuurlidmaatschap zorgt ervoor dat kinderen zich niet vervelen en spoort hen aan om door te zetten en doelen te stellen. Ze leren dat ze goed moeten oefenen voordat ze een instrument kunnen

bespelen en dat ze moeten trainen om in sportwedstrijden goed te kunnen presteren. Kinderen die via het Jeugdsportfonds lid zijn bij vecht- en verdedigingssporten, worden dankzij de sport weerbaarder. Ze leren zichzelf te verdedigen en op de ander te anticiperen. Tevens kunnen hun leraren als rolmodellen dienen en daardoor het kind een toekomstperspectief bieden. Vooral kinderen die gepest zijn of een moeilijke of onveilige thuissituatie hebben (gehad), kunnen bij de vecht- en verdedigingssporten veel baat hebben.

Sportieve en culturele ontwikkeling

Volgens de kinderen draagt het sportlidmaatschap bij aan hun sportieve ontwikkeling en een cultuurlidmaatschap aan hun culturele ontwikkeling. Sport draagt bij aan de sportieve ontwikkeling aangezien kinderen tijdens het sporten vaardigheden opdoen, zoals spelinzicht en leren omgaan met verlies. Het cultuurlidmaatschap geeft kinderen de kans om te ontdekken welke mogelijkheden er op cultureel gebied zijn en daarnaast is het een manier om te ontspannen. De geïnterviewde meisjes die dankzij het Jeugdcultuurfonds aan dansen kunnen doen, vormen een interessante groep. Zij geven (soms impliciet) aan dat het dansen zowel culturele als sportieve elementen bevat die hen helpen bij hun ontwikkeling. Zo zijn elementen van mentale en fysieke groei terug te vinden in de verhalen van deze meiden, maar leren zij dankzij het dansen bijvoorbeeld ook samen te werken. Dansen vormt daarmee een mooie tussenvorm tussen sport en cultuur.

Verschil sport- en cultuurlidmaatschap

Binnen onze onderzoeksgroep is een aantal kinderen geïnterviewd dat dankzij het Jeugdcultuurfonds participeert in een culturele instelling. Vaak ging het hierbij om kinderen die deelnemen aan dansen (streetdance). Zij zien het dansen echter zelf meer als een sportieve dan een culturele activiteit. Zoals uit de vorige alinea al bleek, vormt dansen daarmee een verbinding tussen sport en cultuur. Daarnaast hebben we een aantal kinderen geïnterviewd dat een muziekinstrument bespeelt en deelneemt aan muziekles. Het bespelen van een muziekinstrument doen kinderen veelal individueel, met eens per week begeleiding van een leraar. Hiermee is het voor de kinderen in onze onderzoeksgroep een vrij individualistische activiteit. Sporten vindt juist veelal plaats in groepsverband. In de resultaten is daarom meer aandacht voor de sociale aspecten van sport. Bij onze interviews met kinderen die deelnemen aan culturele activiteiten waren deze aspecten minder duidelijk.

De bijdrage van sport- en cultuurparticipatie

Voor kinderen die opgroeien in armoede, is sport- en cultuurparticipatie van groot belang. Deze kinderen bevinden zich vaker dan andere kinderen in complexe en moeilijke thuissituaties, waardoor sport- en cultuurparticipatie voor hen een grote impact kan hebben. Uiteraard worden door de geïnterviewde kinderen meer algemene bijdragen van sport en cultuur aangehaald, zoals ontspanning en het contact met andere kinderen. Echter, voor deze specifieke groep zijn ook enkele bijzondere bijdragen te herkennen. Zo kunnen de sociale aspecten van de sport- of cultuurbeoefening en de invloed van docenten en intermediairs een wezenlijk verschil betekenen voor deze kinderen. Dankzij dit contact doen zij vaardigheden op die zij niet altijd automatisch van huis uit meekrijgen, zoals samenwerking en het kennen van de eigen positie in een groep. Ook kunnen docenten een voorbeeldrol vervullen voor de kinderen die dit thuis missen. Daarnaast bieden de inhoudelijke elementen van zowel sport als cultuur de kinderen handvaten in de ontwikkeling die voor hen niet altijd vanzelfsprekend zijn. Voorbeelden hiervan zijn het leren doorzetten in moeilijke situaties en het stellen van doelen voor de lange termijn. Voor deze specifieke groep is de ondersteuning van het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds van grote betekenis.

Aanbevelingen

De kansen die het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds aan kinderen bieden, betekenen veel voor hen. Kinderen voelen zich onderdeel van de vereniging of culturele instelling, en kunnen hun energie en alledaagse frustraties in het sporten kwijt. Uit de gesprekken met de kinderen en soms ouders is gebleken dat er nog wel ruimte is voor verbetering. In deze paragraaf doen wij een aantal aanbevelingen die het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds kunnen helpen in het verbeteren van hun dienstverlening. Er zijn echter ook aanbevelingen die van toepassing zijn breder sport- en cultuurbeleid. Gezien het toenemende belang van deze twee fondsen, is het ook voor andere partijen relevant om in het beleid rekening te houden met de doelgroep die door het Jeugdsportfonds en het Jeugdcultuurfonds worden bediend.

Eén lijn in regels

De ouders geven aan dat gemeenten verschillende regels hebben in het gebruik van het Jeugdsportfonds. In de ene gemeente worden bepaalde sporten (zoals paardrijden) wel vergoed en in andere gemeenten niet. Zelfs wanneer de sport even duur is als andere sporten die wel worden vergoed, zijn bepaalde sporten uitgesloten. Dit leidt tot frustraties onder de ouders en kinderen. Kinderen voelen zich hierdoor buitengesloten van de sport. Het heeft zeker meerwaarde voor de kinderen als er een eenduidige lijn komt in de regels voor wat wel wordt vergoed en wat niet. Zo kunnen kinderen onbezorgd genieten van de sport die voor hen belangrijk is. Ook hebben we een aantal situaties gezien waarbij kinderen (of aanwezige broertjes/zusjes) die op zwemles zitten, geen andere sport kunnen beoefenen. Het valt te overwegen een uitzonderingspositie te creëren voor sporten die naast zwemles worden aangevraagd.

Vecht- en verdedigingssporten

Uit de verhalen van kinderen en sommige ouders blijkt dat de vecht- en verdedigingssporten een bijzondere bijdrage leveren aan de psychosociale ontwikkeling van een kind. Met name kinderen die onzeker of sociaal onderontwikkeld zijn, kunnen veel baat hebben bij een vecht- of verdedigingssport. Zij krijgen meer zelfvertrouwen en worden weerbaarder. Vanwege deze voordelen zou dit soort sporten meer onder de aandacht mogen worden gebracht. Mogelijk worden kinderen niet bereikt, die wel op vecht- of verdedigingssporten zouden willen of die het nodig zouden hebben. Het zou goed zijn om intermediairs te wijzen op de kracht van vecht- en verdedigingssporten. Daarnaast valt het te overwegen om binnen deze sporten de activiteiten van het Jeugdsportfonds extra onder de aandacht te brengen en bijvoorbeeld intermediairs te werven. Belangrijke voorwaarde hierbij is dat het moet gaan om clubs met goede begeleiding.

Thuisplek vereniging/culturele instellingen

In de interviews geven de kinderen aan dat ze zich welkom en thuis voelen op de vereniging of culturele instelling. Ze komen minimaal wekelijks op de vereniging of instelling, waardoor deze plek vertrouwd voelt en het kind zich ook onderdeel voelt van een sociaal verband. Vooral voor kinderen die thuis in een moeilijke situatie zitten, kan dit veel betekenen. Voor deze kinderen is het heel belangrijk dat het Jeugdsportfonds en Jeugdcultuurfonds lidmaatschappen en les gelden blijven faciliteren voor gezinnen die daar zelf geen geld voor hebben. Een aanbeveling voor het bredere sportbeleid van bonden en gemeenten is dat verenigingen hier speciale aandacht voor zouden moeten hebben. NOC*NSF en de sportbonden werken inmiddels met het concept 'Open club', die zich meer voor de wijk en het sociale domein moet openstellen. Binnen dit concept zou ook aandacht moeten worden geschonken aan de sfeer en de veiligheid van een vereniging, zodat de thuisplek voor alle kinderen gegarandeerd wordt.

Kledingbonnen

In sommige gemeenten worden via het Jeugdsportfonds ook kledingbonnen verstrekt. Hiermee kunnen kinderen sportkleding of andere sportattributen krijgen. Ouders, maar ook een intermediair, vertelden dat deze kledingbonnen heel waardevol zijn voor gezinnen die rond de armoedegrens leven. Deze gezinnen hebben geen geld voor attributen. Met behulp van de kledingbonnen kunnen kinderen toch voetbalkleding en voetbalschoenen krijgen waardoor ze net als andere kinderen mee kunnen doen. Uit onze interviews blijkt de kleding erg belangrijk voor de identiteitsvorming van kinderen. Het zou dus goed zijn als alle kinderen die in een gezin rond de armoedegrens leven, hier gebruik van kunnen maken.

Literatuur

- Asante, A. & De Jong, M. (2015). 'Mind the Gap'. *Onderzoek naar kunst-, cultuur- en sportdeelname van kinderen in armoede*. Den Haag: BMC.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In: Richardson, J.G. (Ed.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241- 258). New York, NY: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (1989). Social Space and Symbolic Power. *Sociological Theory*, 7 (1), 14-25.
- Broek, A. van den & Tiessen-Raaphorst, A. (2016) Sport en cultuur: gescheiden werelden of dezelfde liefhebbers? In: Tiessen-Raaphorst, A. & Van den Broek, A. (red.) Sport en cultuur. Patronen in belangstelling en beoefening. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Catterall, J.S. (2012). *The arts and achievements in At-Risk Youth; findings from four longitudinal studies, research resport 55*. Washington, DC: National Endowment for the Arts.
- Donnelly, P. & J. Coakley (2002). *The role of recreation in promoting social inclusion*. Toronto. The Laidlaw Foundation.
- Elling, A. & Wisse, E. (2010). *Beloften van vechtsport*. Den Bosch/Nieuwegein: W.J.H. Mulier Instituut/Arko Sports Media.
- Hoff, S. & Wildeboer Schut, J.M. (2016) In: Hoff, S. & Wildeboer Schut, J.M., Goderis, B. & Vrooman, C. (red.) *Armoede in Kaart 2016*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Jacobs, F., & Diekstra, R. (2009). Effecten van sportbeoefening op de cognitieve, sociaalemotionele en morele ontwikkeling van kinderen. *Sportgericht*, 62(1).
- Jehoel-Gijsbers, G. (2009). *Kunnen alle kinderen meedoen? Onderzoek naar de maatschappelijke participatie van arme kinderen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Jeugdsportfonds (2016). De feiten en cijfers. 2015 in één oogopslag. Amsterdam: Jeugdsportfonds.
- Kohler Riesmann, C. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Mieras, M. (2010). *Wat muziek doet met kinderhersen*. Amsterdam: Jeugdcultuurfonds
- Roest, A., A. Lokhorst en J. C. Vrooman (2010). Sociale uitsluiting bij kinderen. Omvang en achtergronden. Den Haag: sociaal en Cultureel Panbureau.
- Reijgersberg, N. & Van der Poel, H. (2014). *Sportdeelname van kinderen in armoede*. Utrecht: Mulier Instituut.
- SCP & CBS (2014). *Armoedesignalement 2014*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau & Centraal Bureau voor de Statistiek.

Sieckelinck, S.J.A. (2009). *Het beste van de jeugd. Een wijsgerig-pedagogisch perspectief op jongeren en hun ideal(ism)en*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.

Steketee, M., T. Nederland, J. Mak, R. van der Gaag, M. Van Bommel, L. Roebroek, S. Van der Eerden, J. Van Toorn, E. Smits van Waesberghe, R. Oet & C. Oosterwijk. (2013). *Kinderen in Armoede in Nederland*. Den Haag/ Utrecht: Kinderombudsman/ VerweyJonker instituut.

Troonrede (2016). Troonrede, uitgesproken op 20 september 2016.

<https://www.koninklijkhuis.nl/documenten/toespraken/2016/09/20/troonrede-2016>

Vandermeersch, H. (2016). Being poor, being benched? Sports participation and opportunities for people in poverty: in search of an inclusive policy. Leuven: KU Leuven.

Vrooman, J.C. & Wildeboer Schut, J.M. (2013). *Het karige bestaan: een kwart eeuw armoede in Nederland*. In: TPEdigitaal, jg. 7, nr. 1, p. 27-50.

Bijlage I Interviewhandleiding

Inleiding:

- *Dit interview gaat over jouw lidmaatschap (cultuur/sport), school en je thuissituatie en hoe het lidmaatschap deel uitmaakt van jouw leven*
- *Interview wordt opgenomen voor nauwkeurige uitwerking (daarna opname vernietigd)*
- *Antwoorden worden anoniem verwerkt (niet te herleiden naar jongere)*
- *Bedoeling dat jongere ruimte voelt om eigen verhaal te vertellen*
- *Hoeft geen antwoord te geven op een vraag als jongere dat niet wil*
- *Als je een vraag niet snapt, geven wij graag meer uitleg.*
- *Er zijn geen goede of foute antwoorden*

We beginnen met een kleine opdracht. Dit plaatje (jongen/meisje) ben jij. Kun je jezelf voorstellen?

Indien niet aan bod gekomen, vragen naar:

- Leeftijd
- Onderwijsniveau

Opdracht

Je ziet hier vier plaatjes (zij bijlage p.4), over thuis, school, sport/cultuur en vrije tijd. Het is de bedoeling dat je eerst het plaatje pakt dat het belangrijkste voor jou is (dit kan er meer dan één zijn). Daarna het plaatje dat hierna het belangrijkste is. Welke is het minst belangrijk? Overlap is mogelijk.

- Waarom hiervoor gekozen? (Welke rol in jouw leven)
- Veranderd door lidmaatschap?

* Kun je wat vertellen over je sport/hobby's? (sturen op lidmaatschap)

- Sporthistorie
- Wanneer lid (hoe/waarom)
- Wat leuk/minder leuk
- Wens voor ander lidmaatschap?
- Inzet (veranderd?)
- Prestaties
- Activiteiten in een groep
- Gedrag in groep
- Meer/minder vrienden

* Wat betekent sport/muziek voor jou?

- Gezondheid/sociaal/uitlaatklep/leren/presteren (veelgenoemde sportmotieven)
- Wat leuk/minder leuk
- Relatie trainer/leraar (opvoedkundig?)
- Anderen aanraden lid te worden?

* Wat heb je geleerd door sport/cultuur? (rol lidmaatschap?)

- Sport/cultuur specifiek (conditie/beter geworden)
- Psychosociaal (concentratie/ zelfbeeld/zelfvertrouwen/samenwerken)
- Normen en waarden (o.a. discipline, doorzetten, winst/verlies)

* Is er ook iets veranderd buiten sport/cultuur? (o.a. school/omgang vrienden/thuis)

* Voel je je thuis op de club? (waarom?)

* Kun je wat vertellen over je thuissituatie?

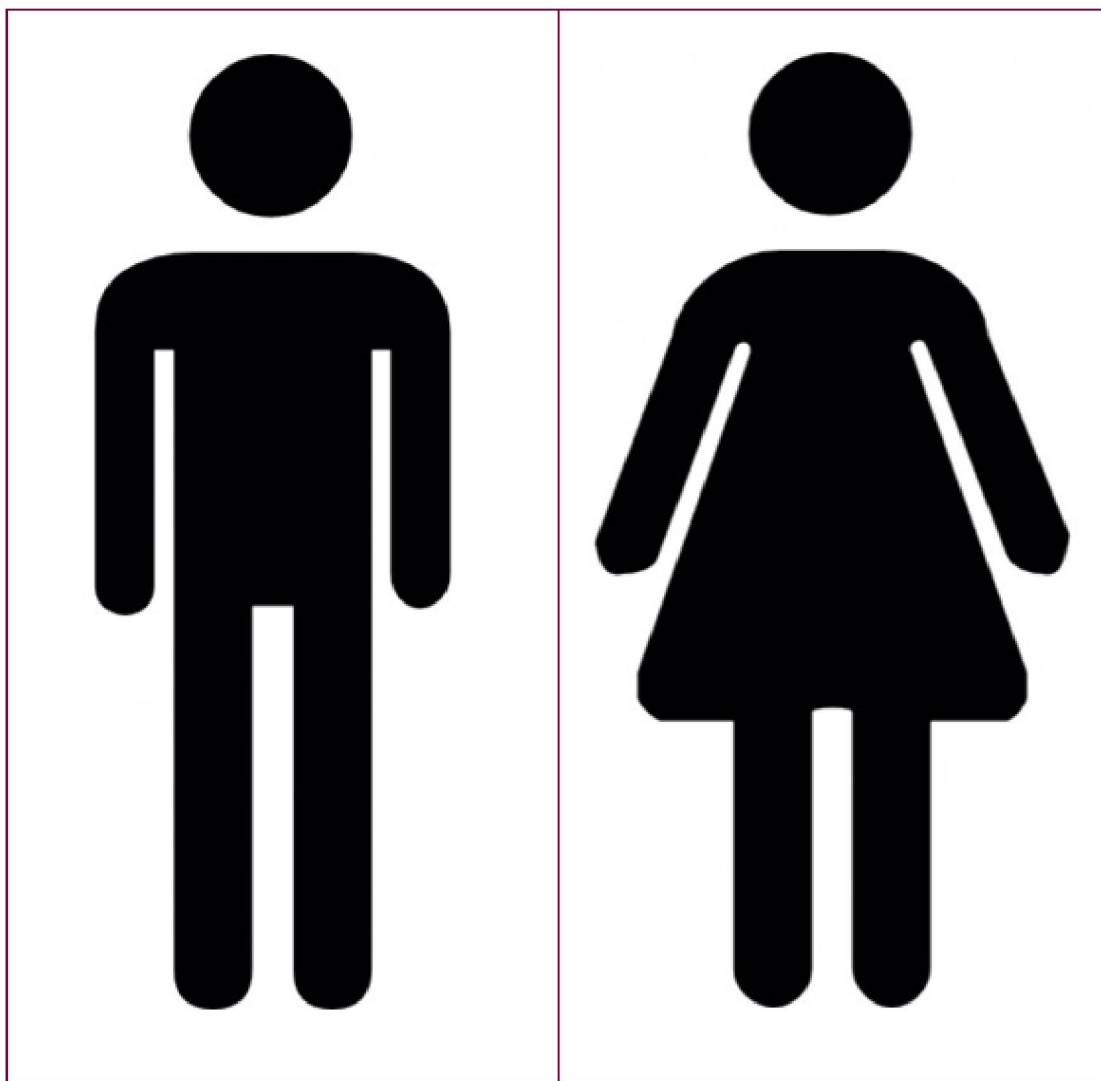
- Met wie woon je?
- Soort huis?
- Wat vind je leuk/minder leuk/speciaal?
- Iets willen veranderen? Zo ja, wat?
- Thuissituatie veranderd door lidmaatschap?

Bij de meeste kinderen betalen ouders een lidmaatschap. Bij jou wordt dit betaald door het JSF/JCF. Wat vind je daarvan? (let op of dit is aangekruist op formulier!)

Tot slot: Kun je wat vertellen hoe jij denkt over de toekomst?

- Baan
- Wat is mogelijk
- Wat zou je willen
- Plannen voor thuissituatie

Bijlage II Gebruikte illustraties bij interviews

Thuis

SCHOOL

Sport

Vrije tijd

Cultuur

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl